

části – postupovaly cestou usmíření, jež skýtala odměny těm, kdo upřednostňovali spíše přechod od teroru ke spolupráci.

Uzdravení politiky náboženstvím

Vůbec nejúspěšnější řešení bývají taková, k nimž se dospěje na mravní úrovni; k tomu je však zapotřebí, aby si obě strany sporu vytvořily k sobě navzájem alespoň minimální úroveň úcty a důvěry. Jejich vzájemná úcta bude povzbuzena a možnosti kompromisního urovnání se zlepší, dospějí-li náboženští aktivisté k přesvědčení, že vládní představitelé mají také svou mravní integritu, jež náboženské hodnoty respektuje anebo jim alespoň neupírá jejich místo. Právě tak vypadá pátý scénář – je to situace, kdy sekulární představitelé přistoupí k otevřenému uznání mravních hodnot včetně těch, jež bývají spojovány s náboženstvím.

Studie jednotlivých případů jasně dokládají, jaký užitek plyne z toho, vydá-li se vláda v odpověď na terorismus vznešenou cestou a postaví-li se za mravní a občanské hodnoty. Lze uvést i příklady, kdy náboženské násilí bylo potlačeno a náboženství bylo poté doslova vzato pod ochranu vládních úřadů. Například na Sri Lance usilovala vláda o zničení hnutí Džanatha Vimukthi Peramuna (JVP neboli Lidová fronta za osvobození), které se těšilo podpoře mnoha radikálních buddhistických mnichů, dvěma různými metodami. Přijímala drsná opatření, která měla vést k vystopování a fyzické likvidaci nejhrolivějších příslušníků radikálního hnutí, ale na druhé straně se neuzavírala ani vstřícnému jednání a snažila se získat podporu mnoha militantních náboženských předáků. Například v roce 1990 poskytl prezident Ranasinghe Prémadása finanční prostředky, z nichž bylo možné podporovat buddhistické školy i sociální služby, a ustavil také Ministerstvo buddhistických věcí, jehož prvním ministrem jmenoval sám sebe. Prémadása si vytvořil rovněž poradní buddhistický orgán, v němž zasedlo i několik buddhistických mnichů, kteří se v minulosti k sekulární vládě stavěli velmi kriticky. Jeden z nich mi v roce 1991 řekl, že když Prémadása přijal pronáboženská opatření, začala vláda konečně „odrážet buddhistické hodnoty“.⁴³

V některých dalších případech, jako byla britská odpověď na irský terorismus, ukázal vládní postoj spočívající v úctě k zákonu a v umírněných reakcích na teroristické provokace, že se i vláda

hlásí k jistým mravním hodnotám. Náboženští aktivisté (kromě těch nejkrajnějších, k nimž patřil například reverend Ian Paisley) v takové situaci shledávali nesnadným zobrazovat vládu jako satanského protivníka. Zároveň vzrostla i pravděpodobnost, že se s náboženskými aktivisty na obou dvou stranách severoirského konfliktu podaří dosáhnout nějakého urovnání – a výsledkem byly nakonec mírové dohody z roku 1998.

Vlády, které se vydají opačnou cestou (v reakci na terorismus rezignují na své vlastní demokratické zásady), čeká putování krajinou plnou nebezpečí. Ilustrativní příklad takového vývoje poskytuje osud alžírské junty, která v roce 1992 uchvátla moc a zrušila volby, které zřejmě směřovaly k vítězství Fronty islámské spásy. Výsledkem byly dlouhé roky, kdy byl terorismus na vzestupu – a přispěl k tomu i rozšířený pocit, že vláda se zdiskreditovala a jasně ukázala, že nedokáže vyhovět všedním morálním standardům sekulárních demokracií, natož pak podle předpokladu vyšším měřítkům, jež předkládá náboženství. Když vlády v odpověď na terorismus rezignují na své vlastní mravní principy, mimoděk potvrzují tu nejdrtivější kritiku, již proti nim teroristé vznášejí: sekulární politika nemá podle nich s mravností nic společného.

Stojí za pozornost, že dnešní vlády moderních států bývají často vnímány jako mravně zkažené a duchovně vyprázdňené, i když osvícenské koncepty, jež stály u kořenů moderního národního státu, byly charakteristické naopak velikým moralistickým nadšením. Jean-Jacques Rousseau poprvé použil sousloví „občanské náboženství“, jímž označil to, co považoval za mravní a duchovní základnu, bez níž se neobejde žádná moderní společnost, která má zájem o trvalé udržení politického řádu. Toto „náboženství“, tvrdil Rousseau, však musí být založeno nikoli na „náboženských dogmatech“, nýbrž spíše na tom, čemu říkal „posvátnost společenské smlouvy“.⁴⁴

Navzdory vznešené rétorice, jíž se tito osvícenští myslitelé oháněli, protivníci už v jejich době znevažovali sekularistickou morálku právě tak, jak to činí kritici moderní – tehdejší sekularisté byli úplně stejně jako dnešní obviňováni z pokrytectví. McMahon dokládá, že náboženští kritici myslitelů, jako byl Rousseau, vznášeli na adresu svých protivníků – možná však spíše neprávem – obvinění, že pod pláštíkem svých velkomyslných abstrakcí ukrývají osobní zájmy.⁴⁵ Právě toto podezření z pokrytectví (a rovněž to, co považují za nevyhnutelnou prázdnotu sekulárního života jako

takového) nepřestává náboženské aktivisty zneklidňovat od dob osvícenství až dodnes.

Tato stránka věci mi byla velmi zřetelně objasněna na dosti nepravděpodobném místě, totiž ve federální věznici umístěné v kalifornském městě Lompoc, kde mi usvědčený terorista kázal o tom, že docela postrádám jakýkoli mravní a duchovní cíl. Mahmúd Abouhalima tehdy ze sekularismu obvinil americké lidi obecně i mne osobně zvlášť. Kategoricky zpochybňoval, že bychom si opravdu vážili snášenlivosti, poněvadž na druhé straně odmítáme tolerovat náboženské nadšence, jako je on. Zdůrazňoval, že ví, co lidé jako já postrádají: „duši náboženství“ – ta je podle něho „tím, co chybí“. Poté na vysvětlenou dodal, že lidé pohybující se v sekulárním světě „jen žijí den za dnem, hledají si práci za peníze, aby mohli přežít“. Takoví lidé, prohlásil Abouhalima, žijí „jako ovce“.⁴⁶

Uznal jsem, že na Abouhalimově rozboru situace něco je, ale zároveň jsem namítal, že většina lidí jako ovce žít nechce. Podobně jako on sám touží po důstojném životě, který by je naplňoval tichou hrdostí. To, co Abouhalima hlásal, jsem interpretoval jako cosi více než jen náboženskou doktrínu, nebo dokonce i náboženské obrácení spojené se „znovuzrozením“: jde o touhu po tom, aby člověk svůj život žil naplno a aby měl smysl. Abouhalima chtěl nesnadnou, pevně ukotvenou existenci místo pouhého plynutí k okamžiku bezúčelné smrti. Vyjádřil jsem také souhlas s jeho postřehem, že náboženství lidem v nejlepším případě skutečně napomáhá žít s právě takovým pocitem účelu.

Na druhé straně jsem si nebyl jist, do jaké míry je správné Abouhalimovo hodnocení, podle něhož sekulární politika a moderní sociální hodnoty brání jednotlivcům v tom, aby žili podobně naplněným životem. Je možné z nedostatku duchovnosti obvinít sociální a politické instituce dané společností? Na takovou otázku se nám ovšem dostává nejrůznějších odpovědí. K těm, kdo na ni odpovídají záporně, patří lidé, kteří přijali modernistický předpoklad, podle něhož jsou soukromé a veřejné životy lidí čímsi striktně odděleným, přičemž za bezúhonnost i mravnost svých životů mají odpovědnost výhradně jednotlivci sami. Kladně na ni odpovídají zejména kritici moderny, kteří upozorňují na zhoubné působení konzumní kultury a na to, jak otupuje smysly člověka zdánlivě zcela nekonečným proudem mediálních obrazů, jakož i na cynismus, s nímž dnes většina lidí pohlíží na představu, že

lidé působící ve veřejném životě by měli být mravně bezúhonní. Americký sociolog Robert Bellah argumentuje v tom smyslu, že současnou neslanou nemastnou multikulturalistickou atmosféru, jež v americké společnosti na počátku jedenadvacátého století převládla, podporují právě ty síly, které je třeba považovat za významné socializační činitele, totiž vzdělávací systém a televize, a dále ji povzbuzují také přijímaná politická rozhodnutí.⁴⁷

Ovšem dokonce i lidé, kteří moderní společnost odsuzují pro její estetickou a etickou vyprázdňenost, stále mohou mít pochyby, zda se dnešní negativní vlivy skutečně dají odstranit tím, že se ve veřejném prostoru začne nějak aktivněji prosazovat náboženství. Někteří přemýšliví pozorovatelé západní společnosti vyslovili přesvědčení, že by tomu tak být mohlo – ovšem jen tehdy, bude-li náboženství na veřejnosti vystupovat nedogmaticky a nevtíravě. Například francouzský teoretik Marcel Gauchet vyzval západní společnost k tomu, aby se vrátila zpět k duchovním kořenům, na něž rezignovala tím, že pocit posvátnosti upřela Bohu a přisoudila jej národu.⁴⁸ Rovněž americký teolog Reinhold Niebuhr argumentoval v podobném duchu, i když na pronikání náboženství do politické arény hleděl s jistými obavami.

Niebuhr na možný nástup náboženství do politiky pohlížel spíše nedůvěřivě, poněvadž náboženství absolutizuje a moralizuje politické kalkulace, které se mají provádět realisticky: z důvodů osobního zájmu. Dokázal si ovšem představit politickou úlohu toho, co označoval za „iluze“ náboženství, spočívající ve vytváření vazeb pojících lidi „sociálnímu konfliktu navzdory“, a mluvil o nich jako o „zvláštních darech, za něž lidský duch vděčí náboženství“. Prohlašoval, že sekulární představitelství není schopna vyprodukovat nic podobného, poněvadž takové vazby vyžadují „vznešené šílenství, jež odhlíží od toho, jak se věci bezprostředně jeví, a zdůrazňuje do hlubin sahající a nejzákladnější jednoty“.⁴⁹

Souhlasím s Niebuhrem, že tím, co náboženství společnosti poskytuje, není jen jakási velkomyslnost, nýbrž i starost o kvalitu života – a to je určité cíl zušlechťující více než pouhé hromadění moci a majetku. Proto také náboženská rétorika vstupuje do politického diskursu v okamžicích, kdy mravní a duchovní kořeny společenství začínají být zpochybňovány nebo jim hrozí, že budou zcela odříznuty. Prázdnotu moderního sekulárního světa kritizují zvláště lidé v náboženských kulturách násilí, jež jsme zkoumali v této knize. Náboženství vyhledávají jako balzám na rány svých

existencí. Pro některé z nich může být náboženství – podobně jako umění a vzdělání, anebo i sport – možností úniku z politických zmatků. Pro jiné dávají takové prvky veřejného života politickým zmatkům jistý smysl: například v polovině devadesátých let dvacátého století, když konflikt v Bosně dosahoval vrcholu, zůstaly tamní mešity otevřené a symfonický orchestr v Sarajevu úzkostlivě dodržoval ohlášený koncertní program, přičemž v obecnstvu zasedali lidé rozmanité etnické totožnosti.

V Palestině bylo tím, co symbolizovalo jednotu přesahující násilí etnického konfliktu, zvláště vyšší vzdělání a sport a s nimi i náboženství. Když jsem se jednoho příslušníka hnutí Hamás otázel, na jakém poli by se budoucí generace Palestinců a Izraelců mohly v míru sejít, řekl mi, že „by to muselo být na univerzitě“. Uměl si představit situaci, kdy na sebe jeho syn a dítě některého z jeho současných izraelských protivníků budou pohlížet jako na přátele a bok po boku budou studovat na nějaké škole, která se pro ně stane neutrálním polem – „mohli by se třeba setkat v areálu vaší Kalifornské univerzity,“ navrhl.⁵⁰

„Chybí mi fotbal,“ přiznal se jeden mladý stoupenec hnutí Hamás novináři, který s ním v izraelském vězení natáčel rozhovor odvysílaný posléze v rámci dokumentárního filmu *Šahíd* (neboli *Mučedník*). Tento mladík byl určen pro roli sebevražděného mučedníka, ale izraelská policie ho polapila dříve, než dokázal zničit sám sebe i svůj terč, jímž byl dav nevinných izraelských okolostojících. Reportérovi vysvětlil, že Židy nenávidí. „Pohrdám jimi,“ prohlásil. „Vzali nám naši zemi.“ Později však dostal otázku týkající se izraelského fotbalového mužstva a bez okolků se přiznal, že k izraelským hráčům cítí velikou úctu a mnohé zná jménem. Když se ho novinář, který s ním mluvil, otázel, jak by se zachoval, kdyby byl vyzván, aby sebevražednou misi provedl na fotbalovém stadionu (plném jeho nepřátel, sionistů a nevěřících), zdálo se, že mladíka taková otázka uvádí do velkých rozpaků. „Na fotbalovém hřišti?“ zeptal se a bylo jasné, že se ho reportér dotkl na citlivém místě. „Ne,“ prohlásil nakonec, „to bych nedokázal.“⁵¹

V představách tohoto bývalého sebevražedného atentátníka fotbal očividně zaujal vyšší postavení než teroristická vraha, podobně jako vyšší vzdělání a symfonické koncerty nabízely jiným lidem neutrální platformy vzdálené etnickým, náboženským či ideologickým napětím. Takový neutrální prostor může poskytovat i náboženství – rabíni a mullové v Izraeli sdílejí ideje téměř stejné

intenzivně jako jejich politické protějšky. Ačkoli se na náboženství jen velmi zřídka pohlíží jako na cosi podobně neutrálního, jako je umění, vzdělání a sport, skoro všechny náboženské tradice předkládají obrazy pokoje, které působí ještě hlubším a silněji jednotícím dojmem. Koneckonců právě kvůli pokojnému a univerzálnímu ideálu posvátné proměny lidé vynakládají nezměrné úsilí v bitvách kosmické války. Zdá se to jistě velmi podivné, ale cílem náboženského násilí je bez výjimky pokoj.

Jak bylo vidět na konkrétních případech, které jsme v této knize rozebírali, náboženské ideje propůjčují hloubku a ideologickou jasnost tomu, co nezřídka bývá zkušeností opravdové hospodářské nouze, sociálního útlatku, politické korupce a zoufalé potřeby doufat, že je možné povznést se nad omezení moderního života. Obraz kosmického zápasu plní tyto hořké zážitky významem a možnost přímé účasti na velkém konfliktu mnohé z těch, kdo jí využili, nadchla. Získali tak dokonce i nebyvalou moc. Jednotlivci a sociální hnutí, která se do těchto konfliktů zapojují, získávají pocit, že jejich osud se ocitá v jejich vlastních rukou. V takových situacích lidé, kteří se pohybují v různých kulturách násilí, vnímají násilné projevy – a dokonce i takové, jež všichni mimo ně považují za ničemné teroristické útoky – jako vhodné a ospravedlnitelné.

V této knize jsme se pokoušeli najít odpověď na otázku, proč je návrat náboženství na politickou scénu v několika krajních případech provázen násilím. Mým závěrem je, že velkou roli zde hraje povaha náboženské představivosti, jež má odjakživa značný sklon absolutizovat obrazy kosmické války a dále je rozšiřovat. Dalším významným faktorem jsou sociální napětí, která v tento konkrétní okamžik našich dějin na nejrůznějších místech převládají a volají po absolutních řešeních, jakož i pocit osobního ponížení, jež zakoušejí lidé toužící znovu získat neporušenost, o níž se domnívají, že ji ztratili v důsledku bezmála celosvětových sociálních a politických přesunů posledních let.

Do jisté míry je zde významná také role, kterou násilí sehrává ve veřejném životě. Veřejné násilí je ve své podstatě ukázkou moci, a proto dělá dojem zejména na ty, kdo touží pronášet dramatická prohlášení a znovu ovládnout veřejný prostor. Násilí může být v období sociálních přesunů a nejistoty jak politicky účinné, tak i nábožensky smysluplné. Lze je užívat rovněž jako prostředku, jímž se obyvatelstvu připomíná božská moc, které náboženská ideologie vděčí za svou platnost, anebo vynáší nadpřirozené soudy.

Jeho prostřednictvím dochází také k uměle vyvolávaným incidentům, jež mnohé naplňují posvátnou bází, jako by ti, kdo je páchají, byli s to rozeznat, co má Bůh na mysli.

Je to jedna z ironií dějin, ale navzdory tomu, že náboženství se užívá k ospravedlnění násilí, může naopak násilné jednání posílit náboženství. Snad tedy není nepochopitelné, že se náboženství poté, co na scéně převládá sekularismus a náboženství tak dlouhé roky muselo vyčkávat opodál, vrátilo na výsluní v podobě ideologie společenského řádu, a navíc způsobem navýsost dramatickým: násilně. Násilí sice časem ustoupí, ale na věci to zase tolik nezmění. Náboženství veřejný život oživuje a mravnímu řádu slouží jako maják. Zároveň je zapotřebí, aby bylo zmírňováno racionalitou a smyslem pro fair play, jež občanské společnosti odkázaly hodnoty osvícenství. Náboženské násilí tudíž neskončí, dokud se mezi těmito dvěma soupeři nepodaří dosáhnout nějakého narovnání – dokud se v náboženské vášnivosti neprosadí určitá umírněnost a dokud se na druhé straně náboženství nedostane potvrzení, kterým bude nějaká podoba obecnějšího přijetí duchovních a mravních hodnot ve veřejném životě. Ve zvláštním smyslu tak platí, že nejúčinnějším lékem na náboženské násilí se nakonec může stát obnovené uznání náboženství samotného.

POZNÁMKY

1. Teror a Bůh

1. „Global Terror“, *Los Angeles Times*, 8. srpna 1998, str. A16.
2. Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 1998), str. 91.
3. Warren Christopher, „Fighting Terrorism: Challenges for Peacemakers“, proslov přednesený na půdě Washingtonského ústavu pro politiku na Blízkém východě (Washington Institute for Near East Policy) 21. května 1996. Přetisknuto v Warren Christopher, *In the Stream of History: Shaping Foreign Policy for a New Era* (Stanford, Kalifornie: Stanford University Press, 1998), str. 446.
4. Viz např. eseje předložené na konferenci o psychologii terorismu uspořádané Mezinárodním badatelským centrem Woodrowa Wilsona (*The Woodrow Wilson International Center for Scholars*), v Walter Reich, ed., *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind* (New York: Cambridge University Press, 1990).
5. Baruch Goldstein, letter to the editor, *New York Times*, 30. června 1981.
6. Rozhovor s reverendem Michaellem Brayem, Reformační luterský kostel v Bowie, stát Maryland, 25. dubna 1996.
7. Rozhovor se Sohanem Singhem, vůdcem Panthického výboru Sohana Singha, Mohalli, Paňdžáb, 3. srpna 1996.
8. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, usvědčeným z podílu na spiknutí, jež vedlo k útoku na Světové obchodní středisko, federální věznice v Lompocu, stát Kalifornie, 30. září 1997.
9. Rozhovor s Abdalem Azízem Rantisím, spoluzakladatelem a politickým vůdcem hnutí Hamás, Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.
10. Lance W. Small, docent matematiky na Kalifornské univerzitě v Berkeley v době, kdy tam působil i Kaczynski, citát v David Johnston a Janny Scottová, „The Tortured Genius of Theodore Kaczynski“, *New York Times*, 26. května 1996, str. A1. Jak uvádějí autoři, David Kaczynski, Theodorův bratr, měl za to, že Kaczynski v této době pod vlivem žádného konkrétního politického hnutí nebyl.
11. Užívám-li spojení „kultury násilí“, uvědomuji si, že některým čtenářům to bude připomínat obrat „kultury chudoby“, s nímž v šedesátých

letech dvacátého století vystoupil Oscar Lewis a spolu s některými dalšími antropology ho používal při popisu způsobu uvažování obyvatel latinskoamerických *barrios* a černošských ghatt ve Spojených státech. Lewis byl obviňován, že to, co předkládá, je statický soubor hodnot utvářených v beznadějných podmínkách, jež na jedné straně zlehčují mnohé mravní a intelektuální nedostatky lidí pocházejících z prostředí těchto kultur, na straně druhé se zdá, jako by naznačoval, že se s nimi nedá nic dělat. Z mého vlastního obratu „kultury násilí“ ovšem žádné podobné důsledky neplynou.

12. Michel Foucault, *The Order of Things: An Archaeology of Human Sciences* (New York: Vintage, 1973), str. 168.
13. Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice* (Cambridge: Cambridge University Press, 1977), str. 76.
14. Clifford Geertz, „Ideology as a Cultural System“, v David Apter, ed., *Ideology and Discontent* (New York: Free Press, 1964); a „Religion as a Cultural System“, přetisknuto v William A. Lessa a Evon Z. Vogt, eds., *Reader in Comparative Religion: An Anthropological Approach*, třetí vydání (New York: Harper & Row, 1972).
15. Bernard Lewis, *The Assassins: A Radical Sect in Islam* (Londýn: Al Saqi Books, 1985); Walter Laqueur, *Terrorism* (Boston: Little, Brown, 1977), přepracované vydání jako *The Age of Terrorism* (Boston: Little, Brown, 1987); Hoffman, *Inside Terrorism*.
16. Walter Reich, *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind* (New York: Cambridge University Press, 1990); Robert S. Robins a Jerrold Post, *Political Paranoia: The Psychopolitics of Hatred* (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 1997).
17. Martha Crenshawová, *Revolutionary Terrorism: The FLN in Algeria, 1954–1962* (Stanford, Kalifornie: Hoover Institution, 1978); Peter Merkl, „West German Left-Wing Terrorism“, v Martha Crenshawová, ed., *Terrorism in Context* (University Park, Pennsylvania: Pennsylvania University Press, 1995). Viz rovněž článek Crenshawové o instrumentálním a organizačním přístupu ke studiu terorismu, „Theories of Terrorism“, v David C. Rapoport, ed., *Inside Terrorist Organizations* (New York: Columbia University Press, 1988).
18. Paul Wilkinson, *Political Terrorism* (Londýn: Macmillan, 1974); Brian Jenkins, *International Terrorism: Trends and Potentialities* (Santa Monica, Kalifornie: RAND Corporation, 1978). Viz také Paul Wilkinson a A. M. Stewart, eds., *Contemporary Research on Terrorism* (Aberdeen: Aberdeen University Press, 1987); Bruce Hoffman, *An Agenda for Research on Terrorism and LIC [Low Intensity Conflict] in the 1990s* (Santa Monica, Kalifornie: RAND Corporation, 1991).
19. Jeffrey Kaplan, „The Context of American Millennial Revolutionary Theology: The Case of the ‚Identity Christian‘ Church of Israel“, *Terrorism and Political Violence*, ročník 5, č. 1, jaro 1993, str. 30–82,

a „Right Wing Violence in North America“ v Tore Bjørge, ed., *Terror from the Extreme Right* (Londýn: Frank Cass, 1995), str. 44–95; James Aho, *The Politics of Righteousness: Idaho Christian Patriotism* (Seattle: University of Washington Press, 1990); Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998); Cynthia Keppley Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation: Dialogues with Sikh Militants* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997); Ehud Sprinzak, *The Ascendance of Israel's Political Right* (New York: Oxford University Press, 1997); a Paul Steinberg a Anne Marie Oliverová, *Rehearsals for a Happy Death: The Testimonies of Hamas Suicide Bombers* (New York: Oxford University Press, připravováno k vydání).

2. Vojáci Kristovi

1. Michael Bray, *A Time to Kill: A Study Concerning the Use of Force and Abortion* (Portland, Oregon: Advocates for Life Publications, 1994), str. 9.
2. Rozhovory s reverendem Michaellem Brayem se odehrály 25. dubna 1996 a 20. března 1998 v Reformovaném luterském kostele v Bowie, stát Maryland. Pokud nebude výslovně uvedeno jinak, pocházejí zde citovaná slova reverenda Braye z těchto rozhovorů.
3. *Nightline*, 9. března 1998.
4. Rozhovor s Brayem z 20. března 1998. Bray své stanovisko později vyjasnil v dopise, který mi zaslal 9. března 1999; z něj pochází i citovaná pasáž.
5. Bray, *A Time to Kill*. Tato kniha, sepsaná ještě před Hillovou vraždou Brittona a Barreta, obhájuje Michaela Griffina, který zavraždil doktora Davida Gunna, rovněž na Floridě (str. 124). Z článků, jež Bray napsal poté, co Hill spáchal svůj čin, zřejmě vyplývá, že se argumentace jeho knihy týká také Hillova případu – když na to přijde, mohla posloužit i jako předběžné ospravedlnění Hillova činu.
6. Paul Hill, „Why I Shot an Abortionist“, otevřený dopis z 22. prosince 1997 adresovaný reverendu Michaelu Brayovi a ostatním účastníkům recepcí u Bílé růže, šířený Brayem.
7. *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona* (Ekumenický překlad, Praha, 1985), str. 533 – výraz překládaný jako „hrůza“ (v Bibli kralické „přístrach“) se do angličtiny obvykle překládá jako „terror“. Neuvádí-li se výslovně jinak, jsou i dále v textu biblické pasáže citovány podle ekumenického překladu. Pozn. překl.
8. Obratem „pro volbu“ (*pro-choice*) se ovšem ve Spojených státech označuje stanovisko hájící právo ženy zvolit si, zda podstoupí interrupci; pozn. překl.

9. Viz Reinhold Niebuhr, *Moral Man and Immoral Society* (New York: Scribner's, 1932), a *Why the Christian Church Is Not Pacifist* (Londýn: Student Christian Movement Press, 1940).
10. Co se týče poněkud kontroverzního shrnutí stanoviska, podle něhož se na rané křesťanství v jeho době pohlíželo jako na politické hnutí, viz S. F. G. Brandon, *Jesus and the Zealots: A Study of the Political Factor in Primitive Christianity* (New York: Charles Scribner's Sons, 1967).
11. Viz Albert Marrin, ed., *War and the Christian Conscience: From Augustine to Martin Luther King, Jr.* (Chicago: Henry Regnery, 1971); James Turner Johnson, *Ideology, Reason, and the Limitation of War: Religious and Secular Concepts, 1200–1740* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1975); Hal Drake, *Constantine and the Bishops: Tolerance and Coercion in the Early Church* (připravuje se k vydání). Viz také mé heslo „Nonviolence“, v Mircea Eliade, ed., *The Encyclopedia of Religion*, sv. 10 (New York: Macmillan, 1987), str. 463–467.
12. Viz Ralph Potter, *War and Moral Discourse* (Richmond, Virginie: John Knox Press, 1969); Paul Ramsey, *The Just War: Force and Political Responsibility* (New York: Charles Scribner's Sons, 1968); Thomas Merton, *Faith and Violence: Christian Teaching and Christian Practice* (Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 1968).
13. Viz Robert McAfee Brown, *Religion and Violence*, druhé vydání (Philadelphia: Westminster Press, 1987), zvláště str. 56–61; Gustavo Gutierrez, *A Theology of Liberation: History, Politics, and Salvation*, přepracované vydání (Maryknoll, New York: Orbis Books, 1988); Teofilo Cabastero, *Revolutionaries for the Gospel: Testimonies of Fifteen Christians in the Nicaraguan Government* (Maryknoll, New York: Orbis Books, 1986).
14. Niebuhr, *Why the Christian Church Is Not Pacifist*.
15. Viz Niebuhr, *Moral Man and Immoral Society*.
16. Alternativně by se dal název časopisu volně přeložit i jako „Vanutí od kříže“; pozn. překl.
17. „Manifesto for the Christian Church“, *Crosswinds*. Citát v Chip Berlet, *John Salvi, Abortion Clinic Violence, and Catholic Right Conspiracism* (Somerville, Massachusetts: Political Research Associates, 1996), str. 8.
18. Gary North, *Lone Gunners for Jesus: Letters to Paul J. Hill* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1994), str. 2.
19. Teologii obnovy jako hnutí ustavilo dvousvazkové pojednání Rousea Johna Rushdoonyho s názvem *Základy biblického zákona* (*Institutes of Biblical Law*, Nutley, New Jersey: Craig Press, 1973). Co se týče úvodu do myšlení Cornelia Van Tila, lze doporučit R. J. Rushdoony, *By What Standard?* (Tyler, Texas: Thoburn Press, 1978), anebo Richard Pratt, *Every Thought Captive* (Phillipsburg, New Jersey: Presbyterian

- and Reformed Publishing Company, 1982). Časopis *Chalcedon Report*, v němž jsou uveřejňovány myšlenky teologů obnovy, vychází ve Vallecitu ve státě Kalifornie.
20. Gary North, *Backward, Christian Soldiers? An Action Manual for Christian Reconstruction* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1984), str. 267. Podle Northe jsou hlavními čtyřmi zásadami křesťanské obnovy biblický zákon, optimistická eschatologie, predestinace a „presupoziční apologetika“, kterou North definuje jako „filosofickou obranu víry“ (str. 267). North je autorem či editorem více než dvou desítek knih včetně *An Introduction to Christian Economics* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1973), *Millennialism and Social Theory* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1990) a *Unconditional Surrender: God's Program for Victory* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1988).
 21. North, *Lone Gunners for Jesus*, str. 25.
 22. Tamtéž, str. 6–8.
 23. Paul Hill, *Paul Hill Speaks* (brožura vydaná nakladatelstvím Reformation Press, Bowie, stát Maryland, červen 1997), str. 1.
 24. Tamtéž, str. 2.
 25. Bray, *A Time to Kill*, str. 158.
 26. Michael Bray, „Running with Rudolph“, *Capitol Area Christian News*, č. 28, zima 1998–1999, str. 2.
 27. Tamtéž.
 28. Tento latinský výraz ve středověké Anglii označoval všechny prosté muže starší patnácti let, jež mohl šerif hrabství povolát k mimořádné službě, například došlo-li k výtržnostem. Ve Spojených státech se tak dnes říká pomocným policejním silám. Pozn. překl.
 29. Morris Dees, *Gathering Storm: America's Militia Threat* (New York: HarperCollins, 1996), str. 165. Co se týče zpráv o McVeighových návštěvách v Elohim City, viz David Hoffman, *The Oklahoma City Bombing and the Politics of Terror* (Venice, Kalifornie: Feral House, 1998), str. 83–84.
 30. Andrew Macdonald [William Pierce], *The Turner Diaries* (New York: Barricade Books, 1996) (původní vydání z roku 1978 vyšlo v nakladatelství National Alliance Vanguard Books, Arlington, Virginie).
 31. Dees, *Gathering Storm*, str. 154.
 32. Tamtéž, str. 158.
 33. Přestože Pierce, autor *Turnerových deníků*, popírá, že by se s McVeighem znal anebo s ním kdy mluvil, dva nezávislé policejní zdroje uvedly, že se dochovaly telefonní záznamy, z nichž plyne, že v týdnech před výbuchem v Oklahoma City zavolal McVeigh na Piercovo číslo, jež navíc není v telefonním seznamu, a vedli spolu dlouhý hovor. Tato informace zazněla nejprve na CNN a zmiňuje se o ní i Dees, *Gathering Storm*, str. 165.

34. Amy C. Solninová, *William L. Pierce: Novelist of Hate*, výzkumná zpráva vypracovaná pro Ligu proti hanobení (New York: Anti-Defamation League, 1995), str. 8.
35. Macdonald [Pierce], *Turner Diaries*, str. 64.
36. Michael Barkun, *Religion and the Racist Right: The Origins of the Christian Identity Movement* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1994).
37. Tamtéž, str. 7.
38. Leonard Zeskind, *The „Christian Identity“ Movement: Analyzing Its Theological Rationalization for Racist and Anti-Semitic Violence* (New York: Division of Church and Society of the National Council of Churches of Christ in the U. S. A., 1986), str. 12.
39. Tamtéž, str. 14.
40. Jeffrey Kaplan, *Radical Religion in America: Millenarian Movements from the Far Right to the Children of Noah* (Syracuse: Syracuse University Press, 1997), str. 175.
41. Zeskind, „Christian Identity“, str. 45.
42. Davidovská větev (adventistů sedmého dne) byla sekta vedená Davidem Koreshem, jejíž po zuby ozbrojení členové se na jaře roku 1993 zabarikádovali na farmě nedaleko města Waco v Texasu. Poté, co odmítli přístup agentům federální vlády, vypukla přestřelka, při níž byli čtyři vládní agenti zabiti. Následovalo pětítýdenní vyjednávání, které však skončilo ve slepé uličce, a v ranních hodinách 19. dubna 1993 se vládní jednotky pokusily vniknout na farmu násilím. Z dosud ne zcela objasněných příčin vypukl požár, farma lehla popelem a v plamenech přišla o život převážná většina příslušníků sekty včetně 17 dětí. Pozn. překl.
43. Gerald Baumgarten, *Paranoia as Patriotism: Far-Right Influences on the Militia Movement* (New York: Anti-Defamation League, 1995), str. 17.
44. Gordon „Jack“ Mohr (zakladatel Křesťanské vlastenecké obranné ligy [Christian Patriot Defense League]), *Know Your Enemies*, pamflet z roku 1982. Citát v James Aho, *The Politics of Righteousness: Idaho Christian Patriotism* (Seattle: University of Washington Press, 1990), str. 96.
45. Aho, *Politics of Righteousness*, str. 91.
46. Kim Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A1.
47. Kim Murphyová, „Hate's Affluent New Godfathers“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A14.
48. Aho, *Politics of Reconstruction*, str. 85.
49. Viz Gerry Adams, *Before the Dawn: An Autobiography* (Londýn: Mandarin Paperbacks, 1996), str. 246 a 274–275.
50. Rozhovor s Tomem Hartleyem, radním a předákem strany Sinn Féin v Městské radě Belfastu, Belfast, 31. července 1998.

51. Dennis Cooke, *Persecuting Zeal: A Portrait of Ian Paisley* (Kerry, Irsko: Brandon Book Publishers, 1996), str. 23.
52. Ian Paisley, *The Preaching of Ian Paisley* (Belfast: Martyrs' Memorial Recordings, 17. listopadu 1985). Citát v Cooke, *Persecuting Zeal*, str. 1.
53. Poznámka v *The Battle Standard: The Journal of the European Institute of Protestant Studies*, ročník 1, č. 1, říjen 1997, str. 8.
54. Tamtéž.
55. Ian Paisley, citát v Marjorie Millerová, „Two Northern Ireland Leaders Share Nobel Peace Prize“, *Los Angeles Times*, 17. října 1998, str. A1.
56. Rozhovor se Stuartem Dignanem, zaměstnancem belfastské kanceláře Demokratické unionistické strany, Belfast, 30. července 1998.
57. Kázání Johna Paisleyho, jež vyšlo v časopise *The Revivalist*, číslo ze září roku 1983. Citát v Cooke, *Persecuting Zeal*, str. 42. Cooke přesvědčivě argumentuje, že Paisley je ke katolíkům ještě nesnášenlivější než protestantští reformátoři, z jejichž děl cituje. Na rozdíl od Paisleyho, poznamenává Cooke, přijímal Kalvin katolíky jako křesťany, a ačkoli Wesley autoritu papeže odmítal, katolíky uznával za příslušníky obecnějšího, skrytého křesťanského společenství (str. 47–53).
58. Ian Paisley, „Swearing Allegiance to King Jesus“, kázání z 24. března 1991, Belfast. Přetisk v Ian Paisley, *Sermons on Special Occasions* (Belfast: Ambassador Productions, 1996), str. 114.
59. Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998), str. 73.
60. Tamtéž, str. 64–65.
61. Rozhovor s Hartleyem z 31. července 1998.
62. Dillon, *God and the Gun*, str. 89–90.
63. Tamtéž, str. 93.
64. Conor Cruise O'Brian, *Ancestral Voices: Religion and Nationalism in Ireland* (Dublin: Poolbeg Press, 1994), str. 3–4.
65. Tamtéž, str. 4.
66. Ian Paisley, komentář listu *Protestant Telegraph* z 12. srpna 1972, str. 5. Citát v Cooke, *Persecuting Zeal*, str. 57.
67. Rozhovor s Hartleyem, 31. července 1998.
68. Dillon, *God and the Gun*, str. 93.

3. Sión zrazený

1. Prohlášení Aharana Domba, židovského osadníka ze Západního břehu, jež cituje Norman Kempster v článku „Arafat, Netanyahu Sign Pact“, *Los Angeles Times*, 24. října 1998, str. A1.
2. Margot Dudkevitchová, „Settlers: Netanyahu No Longer Our Leader“, *Jerusalem Post* (internetové vydání), 26. října 1998.

3. Rozhovor s Joelem Lernerem, ředitelem Sanhedrinského institutu, Jeruzalém, 2. března 1998.
4. Ehud Sprinzak, *The Ascendance of Israel's Radical Right* (New York: Oxford University Press, 1991), str. 278. Co se týče Sprinzakovy charakterizace Lernerova a jeho názorů, viz str. 274–279.
5. Rozhovor s Lernerem z 20. ledna 1989.
6. Rozhovor s Lernerem ze 17. srpna 1995.
7. Sprinzak, *The Ascendance of Israel's Radical Right*, str. 278.
8. Rozhovor s Lernerem z 2. března 1998.
9. Rozhovor s Leah Rabinovou, Tel Aviv, 2. března 1998.
10. Ministerský předseda Jicchak Rabin, citát v Serge Schmemmann, „Rabin Assassinated in Jerusalem“, *New York Times*, 5. listopadu 1995, str. 1.
11. Jigal Amir, citáty v Joel Greenberg, „Rabin's Assassin“, *New York Times*, 5. listopadu 1995, str. A1.
12. Serge Schmemmann, *New York Times*, 11. listopadu 1995, str. A1.
13. Arieh O'Sullivan, „Netanyahu Flies to Capital to Avoid Protestors“, *Jerusalem Post* (mezinárodní vydání), 26. října 1998; Deborah Sontagová, „Israelis Get an Eerie Reminder That Words Do Kill“, *New York Times*, 1. listopadu 1998, str. D3.
14. Rozhovor s Lernerem z 2. března 1998.
15. Yossi Klein Halevi, „Kahane's Murderous Legacy“, *Jerusalem Post*, 24. března 1994, str. 12.
16. Rozhovor s Jochajem Ronem, osada Kirjat Arba, Hebron, 18. srpna 1995.
17. Rozhovor s Lernerem z 2. března 1998. Rozkaz zaútočit na loď *Altalena*, na jejíž palubě se nalézaly ilegální zbraně přivážené do Izraele pravicovou polovojenskou skupinou Irgun, vydal Ben Gurion a předáním rozkazu byl pověřen mladý Jicchak Rabin. Ben Gurion měl obavy, že zbraní bude užito k podkopání autority jeho vlastního umírněného tábora v novém státě. Loď byla nedaleko Tel Avivu zapálena a při potyčce přišlo o život patnáct lidí.
18. Sprinzak, *The Ascendance of Israel's Radical Right*, str. 90.
19. Rivka Zerbibová, citát v Marjorie Millerová, „Hebron's Fifty Jewish Families Unsettle Mideast“, *Los Angeles Times*, 20. října 1996, str. A1.
20. Rozhovor s Jochajem Ronem, 18. srpna 1995.
21. Rozhovor s rabbi Meirem Kahanem, Jeruzalém, 18. ledna 1989.
22. Viz Robert Friedman, *The False Prophet: Rabbi Meir Kahane - From FBI Informant to Knesset Member* (Londýn: Faber and Faber, 1990).
23. Poslanec Knessetu Michael Eitan, proslov k Organizačnímu výboru Knessetu z roku 1984, citát v Gerald Cromer, *The Debate about Kahanism in Israeli Society, 1984-1988*, Occasional Papers of the Harry Frank Guggenheim Foundation, č. 3 (New York: H. F. Guggenheim Foundation, 1988), str. 37–38.
24. Yair Kotler, *Heil Kahane* (New York: Adama Books, 1986).

25. John Kifner, „A Militant Leader, Fiery Politician and Founder of Anti-Arab Crusade“, *New York Times*, 7. listopadu 1990, str. B12.
26. Ehud Sprinzak, „Violence and Catastrophe in the Theology of Rabbi Meir Kahane: The Ideologization of Mimetic Desire“, v Mark Juergensmeyer, ed., *Violence and the Sacred in the Modern World* (Londýn: Frank Cass, 1991), str. 48–70, jakož i Sprinzak, *Ascendance of Israel's Radical Right*, str. 220–223. Viz rovněž Kahanovy vlastní spisy včetně *Listen World, Listen Jew* (Jeruzalém: Institute of the Jewish Idea, 1978) a *They Must Go* (Jeruzalém: Institute of the Jewish Idea, 1981); Ehud Sprinzak, *Brother against Brother: Violence and Extremism in Israeli Politics from Altalena to the Rabin Assassination* (New York: Free Press, 1999); Cromer, *Debate about Kahanism in Israeli Society*.
27. Viz Sprinzak, *Ascendance of Israel's Radical Religious Right a Brother against Brother*, a také Ian S. Lustick, *Jewish Fundamentalism in Israel* (New York: Council on Foreign Relations, 1989).
28. Alter B. Z. Metzger, *Rabbi Kook's Philosophy of Repentance: A Translation of „Orot Ha-Teshuvah“*, Studies in Torah Judaism, sv. 11 (New York: Yeshiva University Press, 1968), str. 111. Viz také Jacob B. Agus, *Banner of Jerusalem: The Life, Times, and Thought of Abraham Isaac Kuk* (New York: Bloch Publishing Company, 1946).
29. Rozhovor s Kahanem, 18. ledna 1989.
30. Podle Sprinzaka Kahane neužíval obvyklé nacionalistické argumentace, podle níž Židé mají na tuto zemi nárok, poněvadž je jejich starobylým rodištěm, a místo toho prohlašoval, že se jí „zmocnili ve jménu Boha a Jeho svrchované vůle“ (*Ascendance of Israel's Radical Right*, str. 225, zvýrazněni v originále).
31. Viz M. Landsbaum a E. Litschblau, „Pair Suspected in Bombings Held in Israel“, *Los Angeles Times*, 25. března 1991, str. A1. Rimah Khouriové, studentce Kalifornské univerzity v Santa Barbaře, obor světový mír a bezpečnost, patří mé díky za to, že mi umožnila přístup k informacím týkajícím se vyšetřování vraždy Alexe Odeha, jejího strýce.
32. Rozhovor s Kahanem, 18. ledna 1989.
33. Rozhovor s Kahanem, 18. ledna 1989. Viz také podobné poznámky, které Kahane pronesl v rozhovoru zveřejněném v Raphael Mergui a Philippe Simonnotová, *Israel's Ayatollahs: Meir Kahane and the Far Right in Israel* (Londýn: Saqi Books, 1987) (původní vydání pod názvem *Meir Kahane: Le rabbin qui fait peur aux juifs* vydalo nakladatelství Editions Pierre-Marcel Favre v Lausanne, 1985), str. 43, 44, 68, 76–77 a 150.
34. Rozhovor s Lernerem, Jeruzalém, 20. ledna 1989.
35. Rozhovor s Kahanem, 18. ledna 1989.
36. Anebo prostě „válečník“, jak uvádějí americké překlady; pozn. překl.
37. Viz David Biale, *Power and Powerlessness in Jewish History* (New York: Schocken Books, 1987), a také Salo Baron, George S. Wise a Lenn

- Goodman, eds., *Violence and Defense in the Jewish Experience* (Philadelphia: Jewish Publication Society of America, 1977).
38. Projev Meira Kahana na shromáždění v Jeruzalémě 18. ledna 1989. Jsem zavázán profesoru Ehuđu Sprinzakovi a jeho studentům, kteří mi přímo na místě zařídili simultánní anglický překlad. Co se týče shrnutí diskusí o vhodnosti užití násilí, jež se odehrávaly mezi příslušníky hnutí Guš Emunim, viz Ian S. Lustick, *For the Land and the Lord: Jewish Fundamentalism in Israel* (New York: Council on Foreign Relations, 1988), str. 93–100.
 39. Kahanův projev, Jeruzalém, 18. ledna 1989.
 40. Rozhovor s Lernerem z 20. ledna 1989.
 41. Mergui a Simonnotová, *Israel's Ayatollahs*, str. 52.
 42. Tamtéž, str. 50.
 43. Tamtéž. Viz rovněž Kotler, *Heil Kahane*.
 44. „The Legacy of Hate“, *New York Times*, 7. listopadu 1990, str. A30.
 45. Jim Dwyer, David Kocieniewski, Deidre Murphyová a Peg Tyreová, *Two Seconds under the World: Terror Comes to America – The Conspiracy behind the World Trade Center Bombing* (New York: Crown, 1994), str. 112.
 46. Tamtéž, str. 111. Nosair sice nikdy nebyl z vraždy Kahana usvědčen, byl však odsouzen za menší trestní čin související s držením zbraně, takže vězení neušel.

4. „Zanedbaná povinnost“ islámu

1. Viz například Richard Behar, „The Secret Life of Mahmud the Red“, *Time*, 4. října 1993, str. 54–64.
2. Benjamin Weiser, Susan Sachsová a David Kocieniewski, „U.S. Sees Brooklyn Connection to Embassy Bombing“, *New York Times*, 22. října 1998, str. A1.
3. Rozhovory s Mahmúdem Abouhalimou, federální věznice v Lompocu, stát Kalifornie, 19. srpna 1997 a 30. září 1997.
4. Jim Dwyer, David Kocieniewski, Deidre Murphyová a Peg Tyreová, *Two Seconds under the World: Terror Comes to America – The Conspiracy behind the World Trade Center Bombing* (New York: Crown, 1994), str. 192.
5. Tamtéž, str. 1–5.
6. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997. Podobné líčení toho, k čemu tehdy došlo, podává i Dwyer et al., *Two Seconds under the World*, str. 278–279. Abouhalima své prohlášení nevinny ještě zopakoval v dopise, který mi zaslal 20. května 1999.
7. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
8. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997. Otázkou vztahu mezi islámem a veřejným řádem jsme se zabývali v obou našich rozhovorech

- a Abouhalima své stanovisko ještě dále vyjasnil dopisem, který mi zaslal 20. května 1999.
9. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
10. Behar, „The Secret Life of Mahmud the Red“, str. 58.
11. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
12. Tamtéž.
13. *Newstand*, zpravodajský pořad televize CNN, 20. prosince 1998.
14. Dwyer et al., *Two Seconds under the World*, str. 148. Abouhalima ovšem v dopise, který mi zaslal 20. května 1999, zdůrazňuje, že byl v Afghánistánu výhradně „s civilním posláním“.
15. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
16. Dwyer et al., *Two Seconds under the World*, str. 148; viz rovněž Behar, „The Secret Life of Mahmud the Red“, str. 60.
17. Šejch Omar Abd ar-Rahmán, jak jej cituje britský list *The Independent*. Citát v Kim Murphyová, „Have the Islamic Militants Turned to a New Battlefield in the U.S.?“, *Los Angeles Times*, 5. května 1993, str. A20.
18. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
19. Tamtéž.
20. Soudce Michael B. Mukasey, citát v John J. Goldman, „Defendants Given 25 Years to Life in N. Y. Terror Plot“, *Los Angeles Times*, 18. ledna 1996, str. A1.
21. Anne Marie Oliverová a Paul Steinberg, *Rehearsals for a Happy Death* (New York: Oxford University Press, připravováno k vydání).
22. Videonahrávka hnutí Hamás ze sbírky Anne Marie Oliverové a Paula Steinberga.
23. Tamtéž. Autorem citovaného výroku je Abdalláh Azzám.
24. Lisa Beyerová, „Jerusalem Bombing“, *New York Times*, 21. srpna 1995.
25. Rozhovor s doktorem Abdalem Azízem Rantísím, Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.
26. Tamtéž.
27. Rozhovor s Imádem Falúdzím, novinářem a členem politického křídla hnutí Hamás, Gaza, 19. srpna 1995. Falúdzí se později s Hamásem rozešel a připojil se k Palestinské samosprávě Jásira Arafáta.
28. Rozhovor s Rantísím, 2. března 1998.
29. Tamtéž.
30. Rozhovor s Falúdzím, 19. srpna 1995.
31. Tamtéž.
32. Rozhovor s šejchem Jásínem, 14. ledna 1989.
33. Tamtéž.
34. Co se týče celkového přehledu činnosti hnutí Hamás, viz Roger Friedland a Richard Hecht, *To Rule Jerusalem* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), str. 366–384, a také Mark Juergensmeyer, *The New Cold War? Religious Nationalism Confronts the Secular State* (Berkeley: University of California Press, 1993), str. 69–77.

35. Citát v Jean-Francois Legrain, „The Islamic Movement and the Intifada“, v Jamal R. Nassar a Roger Heacock, eds., *Intifada: Palestine at the Crossroads* (New York: Praeger, 1990), str. 182.
36. Rozhovor s Rantisím, 2. března 1998.
37. Viz Elie Rekhess, „The Iranian Impact on the Islamic Jihad Movement in the Gaza Strip“, v David Menashvi, ed., *The Iranian Revolution and the Muslim World* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1990). Výňatek z Menashviho článku přetiskl *Jerusalem Post Magazine* (26. ledna 1991, str. 12) pod názvem „The Growth of Khomeinism in Gaza“.
38. Rozhovory Boba Simona s Hassanem Salámou a Muhammadem Abulwardim, v „Suicide Bomber“, producent Micharel Gavson, odvysíláno v rámci programu *60 Minutes* 5. října 1997.
39. Rozhovor s Arielem Merarim, Středisko pro studium terorismu a politického násilí při Telavivské univerzitě, 3. března 1998.
40. Rozhovor s Ašrafem Yaghim, Gaza, 19. srpna 1995.
41. *Korán* 6,152.
42. Šejch Omar Abd ar-Rahmán, citát v James Mann a Robert L. Jackson, „Motive Behind Trade Center Bombing Remains a Mystery“, *Los Angeles Times*, 20. března 1993, str. A16.
43. John Kifner, „Suspect in Kahane Case Is Muslim Born in Egypt“, *New York Times*, 7. listopadu 1990, str. A1.
44. Imám [ajatolláh] Sajíd Rúholláh Músáví Chomejní [Sayyed Ruhollah Mousavi Khomeini], *Collection of Speeches, Position Statements, Translations on Near East and North Africa*, č. 1902 (Arlington, Virginie: Joint Publication Research Service, 1979), str. 7.
45. Viz Rudolph Peters, *Islam and Colonialism: The Doctrine of Jihad in Modern History* (Haag: Mouton, 1979), Richard C. Martin, „Religious Violence in Islam: Towards an Understanding of the Discourse on Jihad in Modern Egypt“, v Paul Wilkinson a A. M. Stewart, eds., *Contemporary Research on Terrorism* (Aberdeen: Aberdeen University Press, 1969), str. 54–71, a John Kelsay, *Islam and War: A Study in Comparative Ethics* (Louisville, Kentucky: Westminster/John Knox Press, 1993).
46. Viz David Rapoport, *Assassination and Terrorism* (Toronto: Canadian Broadcasting Corporation, 1971), str. 3–4.
47. Rozhovor s šejchem Jásínem, 14. ledna 1989; rozhovor s doktorem Rantisím, 2. března 1998.
48. Rozhovor s šejchem 'Odehem, v *Islam and Palestine*, sešit č. 5 (Limassol, Kypr, červen 1988).
49. Uveřejnil ji egyptský list *Al-Ahrár* 14. prosince 1981. Dostupný je rovněž anglický překlad příručky provázený rozsáhlým analytickým esejem, viz Johannes J. G. Jansen, *The Neglected Duty: The Creed of Sadat's Assassins and Islamic Resurgence in the Middle East* (New York: Macmillan, 1986). Užitečným jsem shledal i rozbor Faragova pojednání od Davida Rapoporta v nepublikovaném eseji, který byl pod názvem

- „Sacred Terror: A Case from Islam“ přednesen na výročním zasedání Amerického politologického sdružení (*The American Political Science Association*) ve Washingtonu, D.C. 1.–4. září 1988. Politické dopady tohoto dokumentu jsou rozebrány v Mohammed Heikal, *Autumn of Fury: The Assassination of Sadat* (Londýn: Andre Deutsch, 1983).
50. Farag, odst. 84, v Jansen, *Neglected Duty*, str. 199.
51. Tamtéž, odst. 102 a 109, str. 210–211.
52. Tamtéž, odst. 113, str. 212–213; viz rovněž odst. 109, str. 211.
53. Podle egyptského badatele, jenž ve vězení vedl rozhovory s příslušníky skupiny odpovědné za vraždu prezidenta Sádáta, hrály Maudúdího spisy „významnou roli v procesu utváření idejí této skupiny“. Viz Saad Eddin Ibrahim, „Islamic Militancy as a Social Movement: The Case of Two Groups in Egypt“, v Ali E. Hillal Dessouki, ed., *Islamic Resurgence in the Arab World* (New York: Praeger, 1982), str. 125.
54. Co se týče rozboru života, díla a významu Sajjida Qutba, viz Martin, „Religious Violence in Islam“, Gilles Keppel, *Muslim Extremism in Egypt: The Prophet and Pharaoh* (Berkeley: University of California Press, 2003), str. 36–69, Yvonne V. Haddadová, „Sayyid Qutb: Ideologue of Islamic Revival“, v John L. Esposito, ed., *Voices of Resurgent Islam* (New York: Oxford University Press, 1983), a Ronald L. Nettler, *Past Trials and Present Tribulations: A Muslim Fundamentalist's View of the Jews* (New York: Pergamon Press, 1987).
55. Qutb studoval ve Washingtonu, D.C. a v Kalifornii v letech 1949–1951; viz Haddadová, „Sayyid Qutb“, str. 69.
56. Sayyid Qutb, *This Religion of Islam (Hadha 'd-Din)* (Palo Alto, Kalifornie: Al-Manar Press, 1967), str. 87.
57. Rozhovor s Rantisím, 2. března 1998.
58. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.

5. Meč sikhismu

1. Ramesh Vinayak, „Striking Terror“, *India Today*, 30. září 1995, str. 27.
2. Tamtéž, str. 34.
3. Ritu Sarin, *The Assassination of Indira Gandhi* (Dillí: Penguin Books, 1990), str. 125–133.
4. Rozhovor se Simrandžitem Singhem Mannem, Čandigarh, Indie, 4. srpna 1996.
5. Simrandžit Singh Mann, dopis zasláný prezidentu Zailu Singhovi, červen 1984. Přetisknuto v Ian Mulgrew, *Unholy Terror: The Sikhs and International Terrorism* (Toronto: Key Porter Books, 1988).
6. Mark Juergensmeyer, „The Logic of Religious Violence“, v David Rapoport, ed., *Inside Terrorist Organizations* (Londýn: Frank Cass, 1988), str. 172–193.

7. Jarnail Singh Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“, přepis kázání proneseného ve Zlatém chrámu v listopadu 1983 (přeložený do angličtiny Ranbirem Singhem Sandhuem v dubnu 1985 a šířený Sikhskou náboženskou a vzdělávací nadací v Dublinu, stát Ohio); „Two Lectures“, 19. července a 20. září 1983 (přeloženo do angličtiny z originálních videonahrávek R. S. Sandhuem a šířeno Sikhskou náboženskou a vzdělávací nadací v Dublinu, stát Ohio).
8. Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“. Co se jiných zdrojů Bhindranwalových slov týče, viz Surjeet Jalandhary, ed., *Bhindranwale Sant* (Džalandhár, Indie: Punjab Pocket Books, nedatováno [přibližně 1985]), a Joyce Pettigrewová, „In Search of a New Kingdom of Lahore“, *Pacific Affairs*, roč. 60, č. 1 (jaro 1987), str. 334–352.
9. Rozhovor s Džasvinderem Singhem, příslušníkem dillíské organizace Celoidnické sikhské studentské federace (skupiny Mehta-Čawla), Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.
10. Viz Salman Khurshid, *Beyond Terrorism: New Hope for Kashmir* (Dillí: UBS Publishers' Distributors, 1994).
11. Sarin, *Assassination of Indira Gandhi*, str. 149.
12. Rozhovor s Hardžapem Singhem, vesnice Sultanwind, okres Amritsar, Paňdžáb, 21. ledna 1998, vedený v angličtině i paňdžábštině (s překladem pomáhali profesor Hariš Puri, Raminder Bir Singh a Harbhadžan Singh).
13. Tamtéž.
14. Viz například Wendy Doniger O'Flahertyová, *Tales of Sex and Violence: Folklore, Sacrifice, and Danger in the Jaiminya Brahmana* (Chicago: University of Chicago Press, 1984).
15. Co se násilí v pozdějších hinduistických dějinách týče, viz David Kinsey, *The Sword and the Flute: Kali and Krsna, Dark Visions of the Terrible and the Sublime in Hindu Mythology* (Berkeley: University of California Press, 1975).
16. Mohandas Gandhi, *Discourses on the Gita* (Ahmedabád: Navajivan Publishing House, 1960) (překlad z gudžarátského originálu do angličtiny pořídil V. G. Desai).
17. Viz Mark Juergensmeyer, *Fighting with Gandhi* (San Francisco: Harper & Row, 1984), přetisk pod titulem *Gandhi's Way* (Berkeley: University of California Press, připravováno k vydání).
18. Přehled dějin sikhského nacionalismu, jenž nyní následuje, vychází z Mark Juergensmeyer, *The New Cold War? Religious Nationalism Confronts the Secular State* (Berkeley: University of California Press, 1993), str. 90–99.
19. Nejvýznamnějším odborným dílem zabývajícím se guru Nánakem je W. H. McLeod, *Guru Nanak and the Sikh Religion* (Oxford: Clarendon Press, 1968). Viz také úvod do Nánakových spisů v John Stratton Hawley a Mark Juergensmeyer, překladatelé, *Songs of the Saints of India* (New York: Oxford University Press, 1988).
20. Tento přerod je blíže popsán v W. H. McLeod, *Evolution of the Sikh Community* (Oxford: Clarendon Press, 1976), str. 1–19. Viz rovněž McLeodova pojednání *Guru Nanak and the Sikh Religion* a *Who Is a Sikh? The Problem of Sikh Identity* (Oxford: Clarendon Press, 1989).
21. Na myšlenku, že kruhový tvar zobrazený na sikhských symbolech by ve skutečnosti mohl zobrazovat kotlík, připadl Gurinder Singh Mann, *Your Sikh Neighbors* (Richmond Hill, New York: Sikh Cultural Society, 1999), str. 8.
22. Viz Ainslie Embree, „A Sikh Challenge to the Indian State“, esej ze sborníku *Utopias in Conflict* od téhož autora (Berkeley: University of California Press, 1990), str. 113–132.
23. Co se týče přehledů paňdžábské krize osmdesátých let dvacátého století, viz Mark Tully a Satish Jacob, *Amritsar: Mrs. Gandhi's Last Battle* (Londýn: Cape, 1985), Amarjit Kaur, *The Punjab Story* (Dillí: Roli Books International, 1984), a Kuldeep Nayar a Khushwant Singh, *Tragedy of Punjab: Operation Bluestar and After* (Dillí: Vision Books, 1984).
24. Viz Tully a Jacob, *Amritsar*.
25. Viz *Who Are the Guilty? Report of a Joint Inquiry into the Causes and Impact of the Riots in Delhi from 31 October to 10 November* (Dillí: People's Union for Democratic Rights and People's Union for Civil Liberties, 1984). Zajímavou studii události v Dillí i jiných výtržností v jižní Asii je Stanley Tambiah, *Leveling Crowds: Ethnonationalist Conflicts and Collective Violence in South Asia* (Berkeley: University of California Press, 1966).
26. Co se týče rozboru politických důsledků konceptu společenství jako „*qaum*“ v Paňdžábu, viz Mark Juergensmeyer, *Religion as Social Vision* (Berkeley: University of California Press, 1982), str. 45.
27. Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“, str. 9.
28. Bhindranwalovo užití konceptu *miri-piri* zkoumá Joyce Pettigrewová v eseji „In Search of a New Kingdom of Lahore“.
29. Bhindranwale, „Two Lectures“, str. 2.
30. Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“, str. 1.
31. Co se týče etiky nenásilí v sikhismu, viz W. Owen Cole a Piara Singh Sambhi, *The Sikhs: Their Religious Beliefs and Practices* (Londýn: Routledge and Kegan Paul, 1978), str. 138, Avtar Singh, *Ethics of the Sikhs* (Patiala, Indie: Punjabi University Press), a S. S. Kohli, *Sikh Ethics* (Dillí: Munshiram Manoharlal, 1975).
32. Viz Mohinder Singh, „Gandhi, Sikhs and Non-Violence“, *Khera: The Journal of Religious Understanding*, roč. 9, č. 3, červenec–září 1990, str. 72–87.
33. Bhindranwale, „Two Lectures“, str. 21.
34. Výňatek z jednoho Bhindranwalova proslovu, citát v Pettigrewová, „In Search of a New Kingdom of Lahore“.

35. Rozhovor se Sohanem Singhem, Mohalli, Paňdžáb, 3. srpna 1996. Co se týče úlohy jeho koordinačního orgánu, známého rovněž jako Druhý panthický výbor, viz Cynthia Keppley Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation: Dialogues with Sikh Militants* (Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1996), str. 159–161.
36. Rozhovor se Sohanem Singhem, 3. srpna 1996.
37. Cynthia Keppley Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation*. Viz také rozhovory se sikhskými radikály v Joyce Pettigrewová, *The Sikhs of the Punjab: Unheard Voice of State and Guerilla Violence* (Atlantic Highlands, New Jersey: Zed Books, 1995).
38. Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation*, str. 149.
39. Rozhovor se Sohanem Singhem, 3. srpna 1996.
40. Rozhovor s Narinderem Sinhgem, Čandigarh, Paňdžáb, 3. srpna 1996.
41. Tamtéž.

6. Armagedon v tokijském metru

1. David E. Kaplan a Andrew Marshall, *The Cult at the End of the World: The Terrifying Story of the Aum Doomsday Cult* (New York: Crown, 1996), str. 2.
2. Tamtéž, str. 246.
3. Rozhovor s Tacuko Muraokou a Jasuo Hiramacuem, Aojama, Tokio, 13. ledna 1996.
4. Teresa Watanabeová a Hilary E. MacGregorová, „Plan to Rein in Religious Groups Worries Japanese“, *Los Angeles Times*, 16. října 1995, str. A1.
5. Rozhovor s Hiramacuem, 13. ledna 1996.
6. Rozhovor s Tomokem a Ajakem (příjmení neuvedena), knihkupectví Satian, Dogenzaka 1-15-3, Šibuja, Tokio, 11. ledna 1996.
7. Rozhovor s „Takeši Nakamurou“, Tokio, 12. ledna 1996 (s překladem mi vypomáhali Amy Arakanová a profesor Susumu Šimazono). Na „Nakamurovu“ žádost jsem změnil jeho jméno a vypustil jsem veškeré osobní informace, které by snad současným příslušníkům hnutí mohly umožnit jeho identifikaci.
8. Rozhovor s Nakamurou, 12. ledna 1996.
9. D. W. Brackett, *Holy Terror: Armageddon in Tokyo* (New York: Weatherhill, 1966), str. 60.
10. Tamtéž.
11. Rozhovor s Nakamurou, 12. ledna 1996.
12. Zj 16,16–21.
13. Shoko Asahara, *Disaster Approaches the Land of the Rising Sun: Shoko Asahara's Apocalyptic Predictions*, anglický překlad a příprava vydání

- Aum Translation Committee (Tokio: Aum Publishing Co., Šizuoka, Japonsko, 1995), str. 190.
14. Tamtéž, str. 135–136.
15. Tamtéž, str. 136.
16. Rozhovor s Nakamurou, 12. ledna 1996.
17. Asahara, *Disaster Approaches*, str. 190.
18. Tamtéž.
19. Brackett, *Holy Terror*, str. 183.
20. Rozhovor s Nakamurou, 12. ledna 1996.
21. Tamtéž.
22. Rozhovor s Hiramacuem, 13. ledna 1996.
23. Stanley J. Tambiah, *World Conqueror and World Renouncer* (Cambridge: Cambridge University Press, 1987).
24. Hajime Nakamura, „Violence and Nonviolence in Buddhism“, v Philip P. Wiener a John Fisher, eds., *Violence and Aggression in the History of Ideas* (New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press, 1974), str. 173–186. Viz také H. Saddhatissa, *Buddhist Ethics* (Londýn: George Allen and Unwin, 1970).
25. Rozhovor se Ctihodným Palipanou Čandanandou, Mahanajake, shromáždění Asigirija, sinhálská buddhistická Sangha (Kandy, Sri Lanka), 4. ledna 1991.
26. Tamtéž.
27. Viz Ian Reader, *A Poisonous Cocktail? Aum Shinrikyo's Path to Violence* (Copenhagen: NIAS Books, 1996), str. 17.
28. Tato svědectví mi zpřístupnil Susumu Šimazono, profesor religionistiky, Profesorský klub Tokijské univerzity, 9. ledna 1996.
29. Ian Reader, osobní korespondence s autorem, 12. ledna 1999.
30. Rozhovor s Hiromi Šimadou, Suginami-ku, Tokio, 10. ledna 1996.
31. Asahara, *Disaster Approaches*, str. 274.
32. Tamtéž, str. 275.
33. Tamtéž, str. 169.
34. Reader, *A Poisonous Cocktail?*, str. 35.
35. Rozhovor s Šimazonem, 9. ledna 1996. Viz i jeho články „In the Wake of Aum“, *Japanese Journal of Religious Studies*, roč. 22, č. 3–4, 1995, str. 381–415 (jedná se o zhuštěnou verzi Šimazonovy knihy *Aum Shinrikyo no kiseki*, anglický překlad Robert Kisala), a rovněž „New Religions' and This World: Religious Movements in Japan after the 1970s and Their Beliefs about Salvation“, *Social Compass*, roč. 42, č. 2, 1995, str. 193–202.
36. „Resurgence of Interest in Aum Shinrikyo“, *New York Times*, 28. října 1998, str. A3.
37. Rozhovor s Nakamurou, 12. ledna 1996.

7. Divadlo teroru

1. Kenny McClinton, citát v Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998), str. 27.
2. McClinton, citát v Dillon, *God and the Gun*, str. 27.
3. Dillon, *God and the Gun*, str. 27.
4. D. W. Brackett, *Holy Terror: Armageddon in Tokyo* (New York: Weatherhill, 1996), str. 184.
5. Mo Mowlamová, citát v „Apology Comes as First Victims Are Buried“, *San Francisco Chronicle*, 19. srpna 1998, str. A3.
6. Brackett, *Holy Terror*, str. 157.
7. Walter Laqueur, *The Age of Terrorism* (Boston: Little, Brown, 1987), str. 72. Pokud jde o otázku definice terorismu, viz Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 1998), str. 13–44, Michel Wieviorka, „Terrorism in the Context of Academic Research“, v Martha Crenshawová, ed., *Terrorism in Context* (University Park: Pennsylvania State University Press, 1995), str. 599–600, Thomas Perry Thornton, „Terrorism as a Weapon of Political Agitation“, v Harry Eckstein, ed., *Internal War: Problems and Approaches* (New York: Free Press, 1964), a David Rapoport, „The Politics of Atrocity“, v Y. Alexander a S. Finger, eds., *Terrorism: Interdisciplinary Perspectives* (New York: John Jay, 1977).
8. Rozhovor s Abdalem Azízem Rantísím, Chán Júnis, Gaza, 2. března 1998. Výroky Hasana Salámy, velitele hnutí Hamás, který naplánoval sebevražedné atentáty v Jeruzalémě a v Tel Avivu z roku 1996, pocházejí z televizního rozhovoru s Bobem Simonem. Tento rozhovor byl odvysílán 5. října 1997 pod názvem „Suicide Bomber“ jako součást pořadu *60 Minutes* a jeho producentem byl Michael Gavson.
9. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, federální věznice v Lompocu, stát Kalifornie, 30. září 1997.
10. Martha Crenshawová, „The Logic of Terrorism: Terrorist Behavior as a Product of Strategic Choice“, v Walter Reich, ed., *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind* (Cambridge: Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1990), str. 7–24.
11. Viz Catherine Bellová, *Ritual Theory, Ritual Practice* (New York: Oxford University Press, 1992), Richard Schechner, *The Future of Ritual: Writings on Culture and Performance* (Londýn: Routledge, 1993), Felicia Hughes-Freelandová, *Ritual, Performance, Media* (Londýn: Routledge, 1998), a David Parkin, Lionel Caplan a Humphrey Fisher, *The Politics of Cultural Performance* (Providence: Bergahn Books, 1996). Mé zvláštní díky patří Shawn Landresové, která mne seznámila se současným stavem bádání v tomto rychle se rozvíjejícím akademickém oboru.
12. Neil Jarman, *Material Conflicts: Parades and Visual Displays in Northern Ireland* (Oxford: Berg, 1997).
13. Viz J. L. Austin, *How to Do Things with Words* (Oxford: Clarendon Press, 1962).
14. Tamtéž, str. 4.
15. Pierre Bourdieu, *Language and Symbolic Power* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1991) (francouzský originál, který vyšel v roce 1982, přeložili do angličtiny Gino Raymond a Matthew Adamson, k vydání připravil John B. Thompson), str. 117.
16. David C. Rapoport, „Introduction“, v David C. Rapoport a Yonah Alexander, eds., *The Morality of Terrorism: Religious and Secular Justifications* (New York: Pergamon Press, 1982), str. XIII.
17. Don DeLillo, *Mao II* (New York: Penguin, 1991), str. 157.
18. John J. Goldman a William C. Rempel, „Blast Rips World Trade Center in N.Y.“, *Los Angeles Times*, 27. února 1993, str. A1.
19. Otázkou, zda za výbuch nesou odpovědnost Yousefovi spolupiklenci a zda se jednalo o akt pomsty za Yousefovo usvědčení, se zabývá Robin Wrightová v článku „Suspect Search Is Wide Open and Baffling“, *Los Angeles Times*, 22. července 1996, str. A1.
20. Rozhovor se Simrandžitem Singhem Mannem, Čandigarh, Indie, 4. srpna 1996. Dva autoři, kteří se zabývali výbuchem na palubě letadla Air India, přišli s ohromující domněnkou, podle níž pachatelé útoku mohli být agenti indické vlády snažící se zdiskreditovat sikhské hnutí – o tom, že se veřejnost nebude příliš rozpakovat a odpovědnost za výbuch brzy připiše sikhským teroristům, nebylo od počátku pochyb. Viz Zuhair Kashmeri a Brian McAndrew, *Soft Target: How the Indian Intelligence Service Penetrated Canada* (Toronto: J. Lorimer, 1989).
21. Bruce Hoffman, „Holy Terror“: *The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative* (Santa Monica, Kalifornie: RAND Corporation, 1993), str. 10.
22. Šejch Omar Abd ar-Rahmán, citát v Kim Murphyová, „Militant Mullah Speaks Out“, *Los Angeles Times*, 5. března 1993, str. A1.
23. Hoffman, *Holy Terror*, str. 13. Viz rovněž Mark Hosenball, „Another Holy War Waged on American Soil: Al-Fuqra, a Muslim Sect with a Dangerous Agenda“, *Newsweek*, 28. února 1995, str. 29–31.
24. David C. Rapoport, „Observations on the Importance of Space in Violent Ethno-Religious Strife“, esej přednesený na semináři s názvem „Náboženský a etnický konflikt“, jež pořádala Kalifornská univerzita, Riverside, 28. dubna 1995.
25. Roger Friedland a Richard Hecht, „The Bodies of Nations: A Comparative Study of Religious Violence in Jerusalem and Ayodhya“, *History of Religions*, listopad 1998, str. 109–149, a „Divisions at the Center: The Organization of Political Violence at Jerusalem's Temple Mount/

- al-Haram al-Sharif – 1929 and 1990“, v Paul Brass, ed., *Riots and Pogroms: The Nation State and Violence* (New York: Macmillan, 1996).
26. Kerry Noble, *Tabernacle of Hate: Why They Bombed Oklahoma City* (Prescott, Ontario: Voyageur, 1998), str. 206.
27. Tamtéž, str. 207. Noble tvrdí, že se producentům kanadské televize CBC, která připravila a odvysílala dokument *Pátý stav*, podařilo získat záznam z bezpečnostní kamery se svědectvím onoho druhého zákazníka jasně prokazujícím, že se McVeigh toho dne o datu 19. dubna skutečně zmínil.
28. Noble, *Tabernacle of Hate*, str. 9.
29. Tamtéž, str. 225.
30. Yossi Klein Halevi, „Kahane's Murderous Legacy“, *Jerusalem Report*, 24. března 1994, str. 17.
31. Rozhovor s Imádem Falúdzím, 19. srpna 1995. Stejnou myšlenku vyjádřil také Abdal Azíz Rantisí v rozhovoru, který jsme spolu vedli 1. března 1998.
32. „Death Toll in Algeria Rises to 52 in Pre-Ramadan Violence“, *Los Angeles Times*, 7. prosince 1998, str. A7. Vycházím také z neuveřejněného eseje s názvem „Ramadan's Killing Fields: Sacrifice and National Struggle in Algeria“, jejíž autorkou je Michelle Zimneyová.
33. „Groups Attack Two Algerian Villages“, *Los Angeles Times*, 29. prosince 1998.
34. Michael Bray, *A Time to Kill: A Study Concerning the Use of Force and Abortion* (Portland, Oregon: Advocates for Life Publications, 1994).
35. Rozhovor s reverendem Michaellem Brayem, Bowie, stát Maryland, 25. března 1996.
36. Tamtéž.
37. Rozhovor s Brayem, 15. března 1996.
38. Paul Hill, „Why I Shot an Abortionist“, otevřený dopis z 22. prosince 1997 adresovaný reverendu Michaelu Brayovi a ostatním účastníkům recepcí u Bílé růže, šířený Brayem.
39. Paul Hill, citát v Henry Chu a Mike Clary, „Doctor, Volunteer Slain Outside Abortion Clinic“, *Los Angeles Times*, 30. července 1994, str. A1.
40. Rozhovor s Takeši Nakamurou, Tokio, 12. ledna 1996.
41. Popřípadě také „Znepokojení křesťané“ (*Concerned Christians*); pozn. překl.
42. „Israel Orders Deportation of 11 Cult Members“, *Los Angeles Times*, 5. ledna 1999, str. A4. Viz rovněž Tracy Wilkinsonová, „Israel Has Eye on Christians Who Have Their Eyes on 2000“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A1.
43. Clifford Geertz, „Centers, Kings, and Charisma: Reflections on the Symbolics of Power“, v Joseph Ben-David a Terry Nichols Clark, eds., *Culture and Its Creators: Essays in Honor of Edward Shils* (Chicago: University of Chicago Press, 1977). Tento esej je přetištěn v Clifford

- Geertz, *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology* (New York: Basic Books, 1983), str. 121–146.
44. Geertz, „Centers, Kings, and Charisma“, str. 151.
45. DeLillo, *Mao II*, str. 157.
46. Rozhovor s Brayem, 20. března 1998.
47. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, 19. srpna 1997.
48. Jim Dwyer, David Kocieniewski, Deidre Murphyová a Peg Tyreová, *Two Seconds under the World: Terror Comes to America – The Conspiracy behind the World Trade Center Bombing* (New York: Crown, 1994).
49. Kniha Egawy Šokové o hnutí Óm šinrikjó se jmenuje *Kjuseišu no jabo* (Tokio: Kjoikuširjo Šuppankai, 1995).
50. Rozhovor se Sethem Sutelem, korespondentem agentury Associated Press, Tokio, 9. ledna 1996.
51. Arthur Sulzberger, Jr., citát v Robert D. McFadden, „Unabomber Manifesto to Be Published“, *New York Times News Service* (v elektronické podobě 18. září 1995 uveřejnila společnost *America Online*).
52. Jean Baudrillard, „The Mirror of Terrorism“, v *The Transparency of Evil: Essays on the Extreme Phenomena* (Londýn: Verso, 1993) (z francouzského vydání, jež vyšlo v roce 1990, do angličtiny přeložil James Benedict), str. 75.
53. Tamtéž.
54. Neal Horsley, citát v „Internet Provider Shuts Down Anti-Abortion Site“, *Los Angeles Times*, 6. února 1999, str. A17.
55. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
56. Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, str. 117.

8. Kosmická válka

1. „Jihad is an Individual Duty“, *Los Angeles Times*, 13. srpna 1998, str. B9.
2. Kerry Noble, *Tabernacle of Hate: Why They Bombed Oklahoma City* (Prescott, Ontario: Voyageur, 1998), str. 206.
3. Tamtéž, str. 215.
4. Bob Matthews, citát z pořadu televizní stanice ABC *Turning Point* vysílaného 5. října 1995, *Journal Graphics Transcript* 150, str. 7.
5. Michael Teague, citát v Kim Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A14.
6. Česky se překládá spíše „udatný bojovník“ (Bible kralická) nebo „bojovný rek“ (ekumenický překlad). Pozn. překl.
7. James A. Aho, *The Politics of Righteousness: Idaho Christian Patriotism* (Seattle: University of Washington Press, 1990), str. 85.
8. *This Is Aryan Nations*, nedatováno, bez uvedení místa vydání nebo vydavatele, citát v Bruce Hoffman, „Holy Terror“: *The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative* (Santa Monica, Kalifornie:

- RAND Corporation, 1993). Slovo „věříme“ (*believe*) je vytištěno velkými písmeny už v originále.
9. Rozhovor s reverendem Michaellem Brayem, Bowie, stát Maryland, 20. března 1998.
 10. *The Battle Standard: Journal of the European Institute of Protestant Studies*, roč. 1, č. 1, říjen 1997. Jako šéfredaktor časopisu je uveden Dr. Ian R. K. Paisley MP, MEP.
 11. Billy Wright, citát v Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998), str. 64.
 12. Rozhovor s Jochajem Royem, strážným u hrobu doktora Barucha Goldsteina, Kirjat Arba, Palestina (Izrael), 18. srpna 1995.
 13. Rozhovor s Imádem Falúdzím, novinářem a stoupencem hnutí Hamás, Gaza, 19. srpna 1995.
 14. Rozhovor s šejchem Ahmadem Jásínem, duchovním vůdcem hnutí Hamás, Gaza, 14. ledna 1989.
 15. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, Lompoc, Kalifornie, 19. srpna 1997.
 16. Richard Behar, „The Secret Life of Mahmud the Red“, *Time*, 4. října 1993, str. 59.
 17. Ayatollah Khomeini, *Collection of Speeches, Position Statements*, anglický překlad z „Najaf Min watha' iq al-Imam al-Khomeyni did al-Quwa al Imbiriyalayah wa al-Sahyunyah wa al-Raj'iyah“ („Z esejů imáma Chomejního proti imperialistickým, sionistickým a reakcionářským mocnostem“), *Translations on Near East and North Africa*, č. 1902, 1977 (Arlington, Virginie: Joint Publication Research Service, 1979), str. 6.
 18. Bruce B. Lawrence, *Shattering the Myth: Islam beyond Violence* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1998), str. 181.
 19. Jarnail Singh Bhindranwale, „Two Lectures Given on 19 July and 20 September, 1983“, (z originálních videonahrávek pocházejících z Paňdžábu přepsal a do angličtiny přeložil Ranbir Singh Sandhu, šířeno Sikhskou náboženskou a vzdělávací nadací v Columbusu, stát Ohio, 1986), str. 2.
 20. Shoko Asahara, *Disaster Approaches the Land of the Rising Sun: Shoko Asahara's Apocalyptic Predictions* (Tokio: Aum Publishing Co., 1995).
 21. Tematikou řešení konfliktů se dnes zabývá nesmírné množství specializovaných pojednání. Má vlastní přesvědčení v tomto směru jsou založena na učení Móhandáse Gándhího, přestože existuje i několik bodů, v nichž se s ním neshodují. Viz mou knihu *Fighting with Gandhi* (San Francisco: Harper, 1984), jakož i její přetisk pod názvem *Gandhi's Way* (Berkeley: University of California Press, připravováno k vydání).
 22. Rozhovor s Brayem, 25. dubna 1996.
 23. Tamtéž.

24. Asahara, *Disaster Approaches*, str. 265.
25. Tamtéž, str. 279.
26. Toto stručné shrnutí doktríny hnutí Křesťanská totožnost vychází z knih Michaela Bakuna *Religion and the Racist Right: The Origins of the Christian Identity Movement* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1994) a Jamese Aha *The Politics of Righteousness: Idaho Christian Patriotism* (Seattle: University of Washington Press, 1990).
27. Aho, *The Politics of Righteousness*, str. 90.
28. Rozhovor s Jochajem Ronem, osada Kirjat Arba, Hebron, 18. srpna 1995.
29. Sarah Nachshonová, citát v Marjorie Millerová, „Hebron's Fifty Jewish Families Unsettle Mideast“, *Los Angeles Times*, 20. října 1996, str. A1.
30. Komuniké hnutí Hamás č. 64, zveřejněné 26. září 1990, citát v Jean-Francois Legrain, „A Defining Moment: Palestinian Islamic Fundamentalism“, v James Piscatori, ed., *Islamic Fundamentalism and the Gulf Crisis* (Chicago: Fundamentalism Project, American Academy of Arts and Sciences, 1991), str. 75–76.
31. Abolhassan Banisadr, *The Fundamental Principles and Precepts of Islamic Government*, do angličtiny přeložil Mohammed R. Ghanoonparvar (Lexington, Kentucky: Mazda, 1981), str. 28–35.
32. Rozhovor s Joelem Lernerem, 2. března 1998.
33. Rozhovor s Rantisím, 2. března 1998.
34. Bruce Pierce, příslušník Řádu Árijských národů, citát z pořadu televizní stanice ABC *Turning Point*, 5. října 1995; *Journal Graphics Transcript*, č. 150, str. 8.
35. Nathuram Godse, místopřísežné prohlášení před odvolacím soudem, soudní proces vedený vládou Indie, 1948. Godseho svědectví u soudu bylo poté zpracováno v kontroverzní hře *Mee Nathuram Godse Boltoy* („To mluvím já, Nathuram Godse“), která byla pod tlakem federální vlády Indie vedené stranou BJP v roce 1998 zakázána vládou státu Maharáštra.
36. Kim Murphyová, „The Last Stand of an Aging Aryan“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A15.
37. Denver Parmenter, příslušník hnutí Árijské národy obviněný ze spiknutí s cílem zavraždit rozhlasového komentátora Alana Berga, citát v pořadu televizi stanice ABC *Turning Point*, 5. října 1995; *Journal Graphic Transcript* č. 150, str. 2.
38. Natalie Zemon Davisová, „The Rites of Violence: Religious Riots in Sixteenth-Century France“, *Past and Present* č. 59, květen 1973, str. 52–53.
39. Tamtéž, str. 81–82.
40. Stanley Tambiah, *Leveling Crowds: Ethnonationalist Conflicts and Collective Violence in South Asia* (Berkeley: University of California Press, 1996), str. 310–311.

41. Tamtéž, str. 311.
42. V tomto oddíle opakují některé argumenty týkající se vztahu mezi náboženstvím a násilím, které jsem již předložil v knize *The New Cold War?*, str. 153–170.
43. Co se týče rozboru „Kupředu, křesťanští vojáci“ („Onward, Christian Soldiers“) a ostatních hymnů užívaných v prostředí obrodných křesťanských hnutí amerického Pomezí, viz Sandra Sizerová, *Gospel Hymns and Social Religion: The Rhetoric of Nineteenth-Century Revivalism* (Filadelfie: Temple University Press, 1978).
44. Harriet Crabtreeová, *The Christian Life: Traditional Metaphor and Contemporary Theologies* (Minneapolis: Fortress Press, Harvard Dissertations in Religion, 1991). Její závěry jsou stručně shrnuty také v článku „Onward Christian Soldiers? The Fortunes of a Traditional Christian Symbol in the Modern Age“, *Bulletin of the Center for the Study of World Religion, Harvard University*, roč. 16, č. 2, 1989/1990, str. 6–27.
45. Arthur Wallis, *Into Battle: A Manual of Christian Life* (New York: Harper, 1973), str. 10. Zvýraznění je již v originále.
46. Crabtreeová, „Onward Christian Soldiers“, str. 7.
47. Bhagavadgíta 1,45. Bratřenci tu ovšem na stejné mravní úrovni tak docela nestojí: jedna ze skupin, Pandavaové, je podlejší než druhá.
48. Tamtéž, 2,19–34.
49. Ernest Becker, *The Denial of Death* (New York: Free Press, 1973). Viz také jeho pojednání *Escape from Evil* (New York: Free Press, 1975).
50. Mark Juergensmeyer, „The Logic of Religious Violence“, v David C. Rapoport, ed., *Inside Terrorist Organizations* (Londýn: Frank Cass, a New York: Columbia University Press, 1988), str. 185–190.
51. Weston LaBarre, *The Ghost Dance: Origins of Religion* (Londýn: Allen and Unwin, 1972).

9. Mučedníci a démoni

1. Timothy McVeigh, citát v Richard A. Serrano, „McVeigh Speaks Out, Receives Death Sentence“, *Los Angeles Times*, 15. srpna 1997, str. A1.
2. Rozhovor s doktorem Abdalem Azizem Rantísím, Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.
3. Rozhovor s Jochajem Ronem, osada Kirjat Arba, Hebron, 18. srpna 1995.
4. Rozhovor s Džasvinderem Singhem, příslušníkem dillíské organizace Celoidnické sikhské studentské federace (skupiny Mehta-Čawla), Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.
5. Rozhovor s Hardžapem Singhem, vesnice Sultanwind, okres Amritsar, Indie, 21. ledna 1998, s překladem pomáhali Hariš Puri, Raminder Bir Singh a Harbhadžan Singh.

6. Michael Bray, „The Impending Execution of Paul Hill“, *Capitol Area Christian News*, č. 25, léto 1997, str. 1.
7. Billy Wright, citát v Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998), str. 65.
8. Usáma bin Ládín, citát v „Jihad Is an Individual Duty“, *Los Angeles Times*, 13. srpna 1998, str. B9.
9. J. Frits Staal, *Agni: The Vedic Ritual of the Fire Altar* (Berkeley: Asian Humanities Press, 1983).
10. Maurice Bloch, *Prey into Hunter* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), René Girard, *Violence and the Sacred*, anglický překlad Patrick Gregory (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977), René Girard, *The Scapegoat*, anglický překlad Yvonne Freccerová (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986), Walter Burkert, *Homo Necans: The Anthropology of Ancient Greek Sacrificial Ritual and Myth*, anglický překlad Peter Bing (Berkeley: University of California Press, 1972), Walter Burkert, René Girard a Jonathan Z. Smith, *Violent Origins: Ritual Killing and Cultural Formation*, Robert G. Hamerton-Kelly, ed. (Stanford, Kalifornie: Stanford University Press, 1987), Eli Sagan, *The Lust to Annihilate: A Psychoanalytic Study of Violence in Ancient Greek Culture* (New York: Psychohistory Press, 1972), a Eli Sagan, *Cannibalism: Human Aggression and Cultural Form* (New York: Psychohistory Press, 1974). Co se týče přehledu těchto i některých dalších studií, viz Richard D. Hecht, „Studies on Sacrifice, 1970–1980“, *Religious Studies Review*, roč. 8, č. 3, 1982, str. 13–19.
11. Girard, *Violence and the Sacred*, str. 36.
12. Tamtéž.
13. René Girard, „Disorder and Order in Mythology“, v *Disorder and Order: Proceedings of the Stanford International Symposium* (Stanford, Kalifornie: Anma Libri, 1984), str. 97.
14. Co se týče rozboru Girardových teorií a alternativ některých jejich aspektů, viz můj článek „Sacrifice and Cosmic War“ v Mark Juergensmeyer, ed., *Violence and the Sacred in the Modern World* (Londýn: Frank Cass, 1991), str. 101–117, jakož i Girardovu závěrečnou odpověď v téže publikaci.
15. Viz eseje v John Stratton Hawley, ed., *Sati, the Blessing and the Curse: The Burning of Wives in India* (New York: Oxford University Press, 1994).
16. Anthony F. C. Wallace, *The Death and Rebirth of the Seneca* (New York: Random House, 1969), str. 102–107.
17. Co se shrnutí tohoto projektu týče, viz John Stratton Hawley, „Introduction: Saints and Virtues“, v J. S. Hawley, ed., *Saints and Virtues* (Berkeley: University of California Press, 1987), str. XI–XXIV.
18. Martin Kramer, „Sacrifice and Fratricide in Shiite Lebanon“, v Juergensmeyer, ed., *Violence and the Sacred*, str. 38–40.

19. James Aho, *This Thing of Darkness: A Sociology of the Enemy* (Seattle: University of Washington Press, 1994), str. 6.
20. Stanley Tambiah, *Leveling Crowds: Ethnonationalist Conflicts and Collective Violence in South Asia* (Berkeley: University of California Press, 1996), str. 310–311.
21. Shoko Asahara, *Disaster Approaches the Land of the Rising Sun: Shoko Asahara's Apocalyptic Predictions*, anglický překlad a příprava vydání Aum Translation Committee (Tokio: Aum Publishing Co., Šizuoka, Japonsko, 1995), str. 281.
22. Viz například Hirose Takaši a Akama Takaši, *The Structure of Japan and the Jewish Conspiracy* (Tokio: Tokuma Press, nedatováno), Uno Magami, *If You Understand the Jewish Situation, You Can Understand the World Situation* (Tokio: Tokuma Press, nedatováno).
23. „Polské vtipy“ (*Polish jokes*) ve Spojených státech přibližně odpovídají našim anekdotám o policistech – Poláci v nich vystupují jako nedovtipní a nepřilíši inteligentní. Pozn. překl.
24. Matthew Hale, citát v Stephanie Simonová, „Leader of Hate's Church Mourns, One White Man“, *Los Angeles Times*, 6. července 1999, str. A1.
25. Robert Matthews, citát v „Views of a Racist Anti-Government Leader“, *Washington Post*, 26. prosince 1984, str. 3.
26. Richard Butler, citát v Kim Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A15.
27. Denver Parmenter, rozhovor z pořadu televizní stanice ABC *Turning Point* vysílaného 5. října 1995, *Journal Graphics Transcript* č. 150, str. 2.
28. Rabbi Jicchak Ginsburgh, citát v Yossi Klein Halevi, „Kahane's Murderous Legacy“, *Jerusalem Report*, 24. března 1994, str. 17.
29. Tamtéž.
30. Rozhovor s Jochajem Ronem, osada Kirjat Arba, Hebron, 18. srpna 1995.
31. Rozhovor s Imádem Falúdzím, 19. srpna 1995.
32. Andrew Macdonald [William Pierce], *The Turner Diaries* (New York: Barricade Books, 1996) (původní vydání National Alliance Vanguard Books, Arlington, Virginie, 1978), str. 42.
33. Jarnail Singh Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“, kázání z listopadu 1983 pronesené ve Zlatém chrámu (z originální paňdžábské audionahrávky přepsal a do angličtiny přeložil Ranbir Singh Sandhu, šířeno Sikhskou náboženskou a vzdělávací nadací v Dublinu, stát Ohio), str. 1.
34. Bhindranwale, „Two Lectures“, 19. července a 20. září 1983 (z originálních videonahrávek do angličtiny přeloženo R. S. Sandhuem a šířeno Sikhskou náboženskou a vzdělávací nadací v Dublinu, stát Ohio), str. 22.
35. Ehud Sprinzak, „Right-Wing Terrorism in a Comparative Perspective: The Case of Split Delegitimization“, v Tore Bjørgo, ed., *Terror from the Extreme Right* (Londýn: Frank Cass, 1995), str. 20.

36. Ian Paisley, redakční poznámka otištěná v časopise *The Revivalist*, leden 1983, str. 10.
37. Bhindranwale, „Address to the Sikh Congregation“, str. 1.
38. Richard Butler, citát v Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, str. A15.
39. Rozhovor s rabbi Meirem Kahanem, Jeruzalém, 18. ledna 1989.
40. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, 19. srpna 1997.
41. Ian Paisley, *The Preaching of Ian Paisley* (Belfast: Martyrs' Memorial Recordings, 17. listopadu 1985). Citát v Dennis Cooke, *Persecuting Zeal: A Portrait of Ian Paisley* (Kerry, Irsko: Brandon Books Publishers, 1996), str. 1.
42. Halevi, „Kahane's Murderous Legacy“, str. 18.
43. RAND Chronicle of International Terrorism, informace z Bruce Hoffman, *Terrorism Targeting* (Santa Monica, Kalifornie: Rand Corporation, 1992), str. 17.
44. Robin Wright, „Prophetic 'Terror 2000' Mapped Evolving Threat“, *Los Angeles Times*, 9. srpna 1998, str. A16.
45. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
46. John J. Goldman, „Defendants Given 25 years to Life in New York Terror Plot“, *Los Angeles Times*, 18. ledna 1996, str. A1.
47. Usáma bin Ládín, rozhovor ve zpravodajském pořadu televizní stanice ABC znovu vysílaný 9. srpna 1998.
48. Samuel Berger, citát v „Jihad Is an Individual Duty“, str. B9.
49. „Jihad Is an Individual Duty“, str. B9.
50. Tamtéž.
51. Šejch Umar Abd ar-Rahmán, citát v Kim Murphyová, „Have the Islamic Militants Turned to a New Battlefield in the US?“, *Los Angeles Times*, 3. března 1993, str. A20.
52. Ayatollah Khomeini, *Collection of Speeches, Position Statements* (Arlington, Virginie: Joint Publications Research Service, 1979), str. 24.
53. Tamtéž, str. 30.
54. Rozhovor s rabbi Manachemem Frumanem, osada Tuqua, Západní břeh, Izrael, 14. srpna 1995.
55. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
56. Imam [Ayatollah] Khomeini, *Islam and Revolution: Writings and Declarations*, anglický překlad a poznámky Hamid Algar (Londýn: Routledge a Kegan Paul, 1985) (původní vydání v Mizan Press, Berkeley, 1981), str. 27–28.
57. Khomeini, *Collection*, str. 3.
58. Tamtéž, str. 25.
59. Rozhovor s Rantisím, 2. března 1989.
60. Ehud Sprinzak, „The Process of Delegitimization: Towards a Linkage Theory of Political Terrorism“, *Terrorism and Political Violence*, roč. 3, č. 1, jaro 1991, str. 50–68. Viz rovněž Sprinzakův esej „Right-Wing Terrorism“, v Bjørgo, ed., *Terror from the Extreme Right*, jakož i knihu,

- kteřá se nyní připravuje k vydání a tyto ideje v ní budou zasazeny do obecného rámce teorie terorismu.
61. Sprinzak, „The Process of Delegitimization“, str. 55.
 62. Tamtéž, str. 56.
 63. Tamtéž.
 64. Rabbi Meir Kahane, projev na tiskové konferenci konané u příležitosti ustavení nezávislého státu Judea, Jeruzalém, 18. ledna 1989 (podle poznámek autora).
 65. Rozhovor s Lernerem, Jeruzalém, 20. ledna 1989.

10. Moc válečníků

1. Rozhovor s doktorem Abdalem Azizem Rantisim, Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.
2. Tamtéž.
3. Robin Wrightová, „Global Warrior Defends Himself in Court“, *Los Angeles Times*, 12. května 1996, str. A1.
4. Daoud Salahuddin [David Belfield] v rozhovoru vysílaném v rámci pořadu televizní stanice ABC 20/20 20. ledna 1996; Journal Graphics Transcript č. 1603, str. 4.
5. Cynthia Keppley Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation: Dialogues with Sikh Militants* (Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1996), str. 188.
6. Rozhovor s Takeši Nakamurou, Tokio, 12. ledna 1996.
7. Šejch Omar Abd ar-Rahmán, citát v Kim Murphyová, „Have the Islamic Militants Turned to a New Battlefield in the U.S.?“, *Los Angeles Times*, 5. března 1993, str. A20.
8. Rozhovor s reverendem Michaellem Brayem, pastorem Reformovní luterské církve, 20. března 1998.
9. Floyd Cochran, citát v Kim Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, *Los Angeles Times*, 10. ledna 1999, str. A15.
10. Jonathan Franklin, „Timothy McVeigh, Soldier“, *Playboy*, říjen 1995, str. 78nn.
11. Informace z programu *Dateline* televizní stanice NBC vysílaného 28. července 1995, přepis Burrell's Information Service, Livingston, New Jersey, str. 15.
12. Jim Dwyer, David Kocieniewski, Deidre Murphyová a Peg Tyreová, *Two Seconds under the World: Terror Comes to America - The Conspiracy behind the World Trade Center Bombing* (New York: Crown, 1994), str. 148.
13. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
14. Nejmenovaný představený mešity, kterou navštěvoval Mahmúd Abouhalima, citát v Richard Behar, „The Secret Life of Mahmud the Red“, *Time*, 4. října 1993, str. 60.

15. Rozhovor s Narinderem Singhem, Paňdžábská univerzita, Čandigarh, Indie, 3. srpna 1996.
16. Viz Ritu Sarin, *The Assassination of Indira Gandhi* (Dillí: Penguin, 1990), str. 125nn.
17. Svědectví Šarífa Zahdeho, který se bohoslužby zúčastnil, zpráva z Joel Greenberg, „Sounds of Chanting and Gunfire Echo in a Town Awash in Blood“, *New York Times*, 26. února 1994, str. A1.
18. Na základě údajů sebranych profesorem Gurinderem Singhem Manem z dvaceti nekrologů uveřejněných v průběhu roku 1988 v časopise *World Sikh News*.
19. Emmanuel Sivan, „Why Radical Muslims Aren't Taking over Governments“, *Middle East Quarterly*; přetisknuto v *Middle East Review of International Affairs* roč. 2, č. 2, květen 1998, str. 2.
20. Kim Murphyová, „Islamic Party Wins Power in Algeria“, *Los Angeles Times*, 28. prosince 1991, str. A15.
21. Kerry Noble, *Tabernacle of Hate: Why They Bombed Oklahoma City* (Prescott, Ontario: Voyageur, 1998), str. 91.
22. Co se týče základních informací o nedotknutelných v Paňdžábu, viz Mark Juergensmeyer, *Religion as Social Vision: The Movement against Untouchability in 20th Century Punjab* (Berkeley: University of California Press, 1982), str. 11–21.
23. Ramesh Vinayak, „Striking Terror“, *India Today*, 30. září 1995, str. 27.
24. Není mi známo, kdo vlastně s úslovím „e-mailové národnosti“ (*e-mail ethnicities*) vystoupil jako první. Osobně jsem je zaslechl poprvé v poznámce antropologa Benedicta Andersona, již pronesl na konferenci o nacionalismu uspořádané Střediskem pro německá a evropská studia (*Center for German and European Studies*) Kalifornské univerzity v Berkeley, 15. března 1992.
25. Koncept globální diaspory náboženských kultur dále rozebírám v eseji „Thinking Globally about Religion“, v Mark Juergensmeyer, ed., *Global Religion: A Handbook* (New York: Oxford, připravováno k vydání).
26. Dwyer, et al., *Two Seconds under the World*, str. 89–101.
27. Martin Dillon, *God and the Gun: The Church and Irish Terrorism* (New York: Routledge, 1998), str. 138 a 143–157.
28. Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation*, str. 215.
29. Tamtéž, str. 218.
30. Tamtéž.
31. Martin Riesebrodt, *Pious Passion: The Emergence of Modern Fundamentalism in the United States and Iran* (Berkeley: University of California Press, 1993), str. 176. Viz rovněž eseje v John Stratton Hawley, ed., *Fundamentalism and Gender* (New York: Oxford University Press, 1994).
32. Kim Murphyová, „Algerian Election to Test Strength of Radical Islam“, *Los Angeles Times*, 26. prosince 1991, str. 19.

33. Kim Murphyová, „Islamic Party Wins Power in Algeria“, *Los Angeles Times*, 28. prosince 1991, str. A1.
34. Sivan, „Why Radical Muslims Aren't Taking over Governments“, str. 2.
35. Rašid Sacher, sebevražedný atentátník z hnutí Islámský džihád, citáty z rozhovoru s Danem Settonem v dokumentárním filmu *Shaheed*; přepis rozhovoru vyšel pod názvem „A Terrorist Moves the Goalposts“, *Harper's*, srpen 1997, str. 19–22.
36. Andrew Macdonald [William Pierce], *The Turner Diaries* (Arlington, Virginie: National Alliance Vanguard Books, 1978), str. 45.
37. Darrin McMahon, *Enemies of the Enlightenment: The French Counter-Enlightenment and the Making of Modernity* (New York: Oxford, 2001). Co se týče dějin křesťanských přístupů k homosexualitě, viz John Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago: University of Chicago Press, 1980).
38. Macdonald [Pierce], *Turner Diaries*, str. 45.
39. David Lane, „Race, Reason, Religion“, neuveřejněný rukopis z roku 1984 citovaný v James Aho, *The Politics of Righteousness: Idaho Christian Patriotism* (Seattle: University of Washington Press, 1990), str. 86.
40. Rozhovor s Avigdorem Eskinem, publicistou a aktivistou, který se angažuje na pravé straně izraelského politického spektra, Jeruzalém, 3. března 1998.
41. Ian Paisley, „Swearing Allegiance to King Jesus“, kázání z 24. března 1991, Belfast; přetisk v Ian Paisley, *Sermons on Special Occasions* (Belfast: Ambassador Productions, 1996), str. 124.
42. Paisley, „Swearing Allegiance to King Jesus“, str. 120.
43. Noble, *Tabernacle of Hate*, str. 216.
44. Rozhovory s Michaelem Brayem, pastorem Reformační luterské církve, Bowie, Maryland, 25. dubna 1996 a 20. března 1998.
45. Macdonald [Pierce], *Turner Diaries*, str. 203. Zvýraznění je v originále.
46. Murphyová, „Last Stand of an Aging Aryan“, str. A15.
47. Videonahrávka hnutí Hamás ze sbírky Anne Marie Oliverové a Paula Steinberga.
48. Mahmoodová, *Fighting for Faith and Nation*, str. 200.
49. Tamtéž, str. 201.
50. Sant Džarnail Singh Bhindranwale, citát v Shekhar Gupta, „Temple Intrigue“, *India Today*, 15. května 1984, str. 56–57.
51. Gupta, „Temple Intrigue“, str. 56–57. Sodhi byl obžalován z vražd H. S. Mančandy v Dillí a Harbanse Lal Channy v Amritsaru, jakož i z různých loupeží.
52. Bhindranwale, citát v Gupta, „Temple Intrigue“, str. 56. Sodhi, který právě seděl v čajovně v sousedství chrámového areálu, byl zastřelen jistou Baldžit Kaurovou, příslušnicí nižší kasty pracující pro Surindera Singha známého pod přezdívkou Čhinda. Sodhi údajně s Čhin-

- dou v minulosti spolupracoval na několika zločinech, ale rozešli se ve zlém. Bhindranwale tvrdil, že Čhinda a Baldžit Kaurová byli k Sodhiho vraždě najati vedoucími představiteli strany Akali. Oba byli v několika hodinách následujících po atentátu umučeni k smrti a týž osud potkal i majitele čajovny, kde k vraždě došlo.
53. Jeffrey J. Kripal, *Kali's Child: The Mystical and the Erotic in the Life and Teachings of Ramakrishna* (Chicago: University of Chicago Press, 1995).
 54. Narasingha Sil, „Re: Vahbharambhe Laghurkriya“, *Religion in South Asia*, internetové diskusní fórum, 10. května 1998; zde citováno se svolením profesora Sila.
 55. Sarah Lee Caldwellová, „Re: Kali's Child – Reply“, *Religion in South Asia*, internetové diskusní fórum, 5. května 1998; zde citováno se svolením profesorky Caldwellové.
 56. Viz Kripal, *Kali's Child*, str. 301–302.
 57. Viz Ashis Nandy, *The Intimate Enemy: Loss and Recovery of Self under Colonialism* (Oxford: Oxford University Press, 1983), Joseph Alter, *The Wrestler's Body* (Berkeley: University of California Press, 1992), Mrinalini Singha, *Colonial Masculinity: The „Manly Englishman“ and the „Effeminate Bengali“ in the Late Nineteenth Century* (Manchester: Manchester University Press, 1995), a Indira Chowdhuryová, *Frail Hero and Virile History: Gender and the Politics of Culture in Colonial Bengal* (Dillí: Oxford University Press, 1998).
 58. Nandy, *Intimate Enemy*.
 59. Vinay Lal, „The Cultural Politics of Indian Nuclearism“, komentář listu *Los Angeles Times*, 18. května 1998.
 60. Macdonald [Pierce], *Turner Diaries*, str. 42.
 61. Rozhovor s Eskinem, 3. března 1998.
 62. Paul Hill, „Why I Shot an Abortionist“, otevírací dopis z 22. prosince 1997 adresovaný účastníkům recepcy u Bílé růže, zveřejněný na internetové stránce Reformační luterské církve www.christiangallery.com/hill3b.html.
 63. Erik Erikson, *Identity and the Life Cycle* (New York: Norton, 1980), str. 55.
 64. Tamtéž, str. 65.
 65. Martha Crenshawová, „Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches“, v David C. Rapoport, ed., *Inside Terrorist Organizations* (Londýn: Frank Cass a New York: Columbia University Press, 1988), str. 13–31.
 66. Rozhovor s Hardžapem Singhem (s překladem mi pomáhali Hariš Puri, Raminder Bir Singh a Harbhadžan Singh), vesnice Sultanwind, okres Amritsar, Paňdžáb, Indie, 21. ledna 1998.
 67. Ian Paisley, *This Is My Life* (Belfast: Martyr's Memorial Church Recordings, nedatováno), nahrávka č. 5, citát v Dennis Cooke, *Persecuting Zeal: A Portrait of Ian Paisley* (Kerry, Irsko: Brandon Books Publishers, 1996), str. 77.

68. Michel Wieviorka, *The Making of Terrorism* (z francouzského originálu s názvem *Sociétés et terrorisme* do angličtiny přeložil David Gordon White) (Chicago: University of Chicago Press, 1993).
69. Tamtéž, str. 291.
70. Rozhovor s Brayem, 20. března 1998.
71. Rozhovor s Brayem, 25. dubna 1996.
72. Paul Hill, citát v Mike Clary, „Suspect in Abortion Slayings Acts as Own Attorney at Trial“, *Los Angeles Times*, 5. října 1994, str. A5.
73. Rozhovor s Imádem Falúdzím, novinářem a členem politického křídla hnutí Hamás, Gaza, 19. srpna 1995.
74. Pierre Bourdieu a Loïc J. D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology* (Chicago: University of Chicago Press, 1992), str. 131.
75. Rozhovor s Brayem, 20. března 1998.
76. Doktor Baruch Goldstein, dopis čtenáře, *New York Times*, 30. června 1981.
77. Rozhovor s Jochajem Ronem, Kirjat Arba, Izrael, 18. srpna 1995.
78. Rozhovor s Joelem Lernerem, ředitelem Sanhedrinského institutu, Jeruzalém, 17. srpna 1995.
79. Leonard Zeskind, *The „Christian Identity“ Movement: Analyzing Its Theological Rationalization for Racist and Anti-Semitic Violence* (New York: Division of Church and Society of the National Council of Churches of Christ in the U.S.A., 1986), str. 35–42.
80. Zpráva z *Arkansas Gazette*, 27. dubna 1987, citát v Bruce Hoffman, „Holy Terror“: *The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative* (Santa Monica, Kalifornie: RAND Corporation, 1993), str. 8.
81. Rozhovor s Brayem, 20. března 1998.
82. Tamtéž.
83. Rozhovor s Abouhalimou, 19. srpna 1997.
84. Rozhovor s doktorem Muhammadem Ibráhímem el-Gejúšim, děkanem fakulty Da'wa, univerzita al-Azhar, Káhira, 30. května 1990.
85. Rozhovor s Daršanem Singhem Ragim, bývalým džatedarem, Akal Takhat, Bhai Vir Singh Sadan, Dillí, 13. ledna 1991.
86. Tamtéž.
87. Rozhovor se Sohanem Singhem, Mohalli, Paňdžáb, 3. srpna 1996.
88. Rozhovor s Rantisím, 1. března 1998.
89. Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth* (New York: Grove Press, 1963).

11. Mysl Boží

1. Videonahrávka zachycující projevy sebevražedných atentátníků z hnutí Hamás, sbírka Anne Marie Oliverové a Paula Steinberga.
2. Rozhovor s doktorem Abdalem Azizem Rantisím, spoluzakladatelem a politickým předákem hnutí Hamás, Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.

3. Rozhovor s reverendem Michaellem Brayem, pastorem Reformačního luterského kostela v Bowie, stát Maryland, 20. března 1998.
4. Rozhovor se Secufumim Kamurou, generálním tajemníkem tokijské pobočky, a Čieko Haniuem, pracovníkem pro styk s veřejností, hlavní tokijská kancelář Kanto, náboženské hnutí Agonšú, Tokio, 10. ledna 1996.
5. Andrew Macdonald [William Pierce], *The Turner Diaries* (Arlington, Virginie: National Alliance Vanguard Books, 1978), str. 64.
6. Tamtéž, str. 63.
7. Tamtéž, str. 64.
8. Rozhovor s Joelem Lernerem, ředitelem Sanhedrinského institutu, Jeruzalém, 2. března 1998.
9. Co se týče líčení postupu ovládnutí mešity Abú Bakr, viz Jim Dwyer, David Kocieniewski, Deidre Murphyová a Peg Tyreová, *Two Seconds under the World: Terror Comes to America – The Conspiracy behind the World Trade Center Bombing* (New York: Crown Publishers, 1994), str. 140–156.
10. Rozhovor s Ašrafem Jaghim, Gaza, 19. srpna 1995.
11. Rozhovor s Mahmúdem Abouhalimou, usvědčeným a odsouzeným za podíl na spiknutí, jež mělo za cíl zničit výbuchem nastražené náložce Světové obchodní středisko, federální věznice v Lompocu, stát Kalifornie, 19. srpna 1997.
12. Tamtéž.
13. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
14. Macdonald [Pierce], *Turner Diaries*, str. 42.
15. Tamtéž, str. 73.
16. Tamtéž, str. 74. Výrazy jako „Skutek“, „Slovo“, „Věc“, „Přísaha“ nebo „Řád“ se s velkými písmeny píše již v Piercově románu; pozn. aut.
17. Pierre Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, anglický překlad Gino Raymond a Matthew Adamson (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1991), str. 72–76. Viz rovněž Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, anglický překlad Richard Nice (Cambridge: Cambridge University Press, 1977), str. 171–183.
18. Jürgen Habermas, *Legitimation Crisis*, anglický překlad Thomas McCarthy (Boston: Beacon Press, 1975).
19. Darrin McMahon, *Enemies of the Enlightenment: The French Counter-Enlightenment and the Making of Modernity* (New York: Oxford, 2001).
20. Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, str. 116.
21. Tamtéž.
22. Margot Dudkevitchová, „Settlers: Netanyahu No Longer Our Leader“, *Jerusalem Post* (internetové vydání), 26. října 1998.
23. Po vytvoření postkoloniální kultury volají také někteří badatelé. Viz Partha Chatterjee, *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1993).

24. Mark Juergensmeyer, *The New Cold War? Religious Nationalism Confronts the Secular State* (Berkeley: University of California Press, 1993), str. 11–25.
25. Jürgen Habermas, „Modernity – An Incomplete Project“, v Paul Rabinow a William M. Sullivan, eds., *Interpretive Social Science: A Second Look* (Berkeley: University of California Press, 1987), str. 148.
26. Co se týče rozlišení mezi postmodernou jako sociálním jevem a jako způsobem rozboru, viz David Lyon, *Postmodernity* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994).
27. Viz například Roger Friedland, „When God Walks in History: The Institutional Politics of Religious Nationalism“, v *International Sociology* (připravováno k vydání).
28. José Casanova, *Public Religions in the Modern World* (Chicago: University of Chicago Press, 1994), str. 211.
29. Ehud Sprinzak, „The Process of Delegitimization: Towards a Linkage Theory of Political Terrorism“, *Terrorism and Political Violence* roč. 3, č. 1, jaro 1991, str. 50–68, jakož i Ehud Sprinzak, „Right-Wing Terrorism in a Comparative Perspective: The Case of Split Delegitimization“, v Tore Bjørgo, ed., *Terror from the Extreme Right* (Londýn: Frank Cass, 1995), str. 17–43.
30. Tisková konference ministryně zahraničí Spojených států Madeleine Albrightové, zpráva z pořadu *Nightline* televizní stanice ABC vysílaného 21. srpna 1998.
31. George Tenet, zprávy televizní stanice ABC, 2. února 1999.
32. Šóko Asahara, proslov z dubna 1994, citát v Ian Reader, *A Poisonous Cocktail? Aum Shinrikyo's Path to Violence* (Kodaň: Nordic Institute of Asian Studies, 1996), str. 69.
33. Citát v Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 1998), str. 192.
34. Douglas Jehl, „Despite Bluster Qaddafi Weighs Deal“, *New York Times*, 1. listopadu 1998, str. A8.
35. Kerry Noble, *Tabernacle of Hate: Why They Bombed Oklahoma City* (Prescott, Ontario: Voyageur, 1998), str. 146.
36. Rozhovor s Rantisím, 1. března 1998.
37. Tamtéž.
38. Casanova, *Public Religions in the Modern World*, str. 40nn.
39. Robin Wrightová, „Islamist Theory of Relativity“, *Los Angeles Times*, 27. ledna 1995, str. A1.
40. Behrooz Ghamari-Tabrizi, „From Liberation Theology to State Ideology – Modern Conceptions of Islam in Revolutionary Iran: Ala Shari'ati and Abdolkarim Soroush“, nepublikovaný článek z roku 1997. Viz rovněž knihu o Sorúšovi, jejímž autorem je profesor Ghamari-Tabrizi a k vydání ji společně připravují nakladatelství I. B. Tauris a St. Martin's Press, jakož i článek Robin Wrightové „Iran Moves to

- Stifle Exchange of Reformist Views“, *Los Angeles Times*, 30. prosince 1995, str. A6.
41. René Girard, *Violence and the Sacred*, anglický překlad Patrick Gregory (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977) (původní francouzské vydání vyšlo pod názvem *La Violence et le sacré* v roce 1972).
42. Mark Anspach, „Violence against Violence: Islam in Comparative Context“, v Mark Juergensmeyer, ed., *Religion and the Sacred in the Modern World* (Londýn: Frank Cass, 1991), str. 25.
43. Rozhovor se Ctihodným Palipanou Čandanandou, Mahanajake, shromáždění Asigirija, sinhálská buddhistická Sangha, Kandy, Sri Lanka, 4. ledna 1991.
44. Jean-Jacques Rousseau, „On Civil Religion“, kapitola 8, kniha IV pojednání *On the Social Contract* [viz *Basic Political Writings*, Donald A. Cress, ed. a anglický překlad (Indianapolis: Hackett, 1987), str. 226].
45. McMahon, *Enemies of Enlightenment*, Kapitola 1.
46. Rozhovor s Abouhalimou, 30. září 1997.
47. Robert N. Bellah, „Is There a Common American Culture?“, *Journal of the American Academy of Religion*, roč. 66, č. 3, podzim 1998, str. 614 a 616.
48. Marcel Gauchet, *The Disenchantment of the World: A Political History of Religion*, anglický překlad Oscar Burge (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1998).
49. Reinhold Niebuhr, *Moral Man and Immoral Society* (New York: Charles Scribner's Sons, 1932), str. 255.
50. Rozhovor s Imádem Falúdzím, novinářem a příslušníkem politického křídla hnutí Hamás, Gaza, 19. srpna 1995.
51. Rašíd Sacher, sebevražedný atentátník hnutí Islámský džihád, rozhovor s Danem Settonem v dokumentárním filmu *Shaheed* (jeho přepis byl uveřejněn pod názvem „A Terrorist Moves the Goalposts“, *Harper's*, říjen 1997, str. 19–22).

ROZHOVORY A KORESPONDENCE

- Abdalláh, dr. Farúk (rozhovor), premiér státu Džammú a Kašmír, Indie. Džammú, Indie, 20. ledna 1998.
- Abe, Jošija, profesor religionistiky na univerzitě Kokugakuin. Tokio, 9. ledna 1996.
- Abouhalima, Mahmúd, politický aktivista a usvědčený účastník spiknutí s cílem zničit výbuchem bomby budovu Světového obchodního střediska. Federální věznice v Lompocu, stát Kalifornie, 19. srpna 1997 a 30. září 1997.
- Dopisy zaslané z Lompocu 25. září 1996, 21. října 1996, 3. ledna 1997, 15. června 1997, 20. července 1997, 28. srpna 1997 a 7. ledna 1998 a z Leavenworthu, stát Kansas, 20. května 1999.
- Abú-Amr, Zaid, profesor filosofie a kulturních studií na univerzitě Bir Zeit. Jeruzalém, 15. srpna 1995.
- Ahmad, Šaukat, student Aligarhské muslimské univerzity. Pathankot, Indie, 18. ledna 1998.
- Ajako (příjmení neuvědomeno), spoluvědoucí knihkupectví Satian při Óm šinrikjó. Šibuja, Tokio, 11. ledna 1996.
- el Arian, Essam, doktor medicíny, člen Shromáždění a příslušník Muslimského bratrstva. Káhira, 11. ledna 1989.
- Asafi, Muhammad, doktor medicíny. Tábor Džabálja, Gaza, 14. ledna 1989.
- Asfúr, Gaber, profesor arabské literatury na Káhirské univerzitě. Káhira, 26. května 1990.
- Ašur, A. K., profesor a děkan Pedagogické fakulty univerzity Al Azhar. Káhira, 27. května 1990.
- Auda, Gehad, výzkumný pracovník, institut Al Ahram. Káhira, 31. května 1990.
- bar Nathan, Arie, obyvatel osady Mitzpeh, Jericho. Jeruzalém, 16. ledna 1989.
- ben Horin, Michael, vedoucí kanceláře strany Kach. Jeruzalém, 15. ledna 1989.
- Bray, reverend Michael, pastor Reformační luterské církve a šéfredaktor časopisu *Křesťanské zprávy z oblasti hlavního města (Capitol Area Christian News)*. Bowie, stát Maryland, 25. dubna 1996 a 20. března 1998.
- Dopisy zaslané z Bowie, stát Maryland, 20. července 1997 a 9. března 1999.

- Burnsová, Bertha Mae (rozhovor), pracovnice Svobodného presbyteriánského kostela mučedníků (Martyrs Memorial Free Presbyterian Church). Belfast, Severní Irsko, 30. července 1998.
- Čandananda, Ctihodný Palipana, Mahanajake, shromáždění Asigirija, sinhálská buddhistická Sangha. Kandy, Srí Lanka, 4. ledna 1991.
- Čandra, Ram, zaměstnanec kanceláře strany Bháratija Džanata. Dillí, 10. ledna 1991.
- Desúki, Ali, příslušník Muslimského bratrstva. Káhira, 11. ledna 1989.
- Dhaman, Kuldip Kumar, student Univerzity Guru Nánaka Déva. Amritsar, Paňdžáb, 11. ledna 1991 a 12. ledna 1991.
- Dignan, Stuart, zaměstnanec kanceláře Demokratické unionistické strany. Belfast, Severní Irsko, 30. července 1998.
- Eskin, Avigdor, spisovatel a politický aktivista. Jeruzalém, 3. března 1998.
- Falúdzí, Imád, spisovatel a politický aktivista. Gaza, 19. srpna 1998.
- Falwell, Jerry (rozhovor), pastor Baptistického kostela na Thomas Road (Thomas Road Baptist Church). Lynchburg, Virginie, 23. února 1997.
- Fruman, Manachem, rabín osady Tuqua. Západní břeh, Izrael, 14. srpna 1995.
- el-Gejúši, Muhammad Ibrahim, děkan fakulty Dawah univerzity Al Azhar. Káhira, 30. května 1990.
- Gibney, Jim (rozhovor), zástupce strany Sinn Féin pro styk s veřejností. Belfast, Severní Irsko, 30. července 1998.
- el-Hamamsyová, Leila, ředitelka Centra sociálních studií při Americké univerzitě. Káhira, 10. ledna 1989.
- Hanafi, Hasan, vedoucí představitel studentské skupiny Muslimského bratrstva na Káhirské univerzitě. Káhira, 30. května 1990.
- Haniu, Čieko, pracovník tokijské kanceláře hnutí Agonšú pro styk s veřejností. Tokio, 10. ledna 1996.
- Hartley, Tom, radní a předák strany Sinn Féin na Belfastské městské radnici. Belfast, Severní Irsko, 31. července 1998.
- Hassan, Ali, student Islámské univerzity v Gaze a stoupenec hnutí Hamás. Gaza, 1. března 1998.
- Hiramacu, Jasuo, pracovník tokijské kanceláře hnutí Óm šinrikjó pro styk s veřejností. Aojama, Tokio, 13. ledna 1996.
- Chalífa, Muhammad, profesor komparativní religionistiky, katedra orientálních jazyků Káhirské univerzity. Káhira, 9. ledna 1989.
- Jaghi, Ašraf, stoupenec hnutí Hamás. Gaza City, 19. srpna 1995.
- Jásin, Šejch Ahmad, zakladatel a předák hnutí Hamás. Gaza, 14. ledna 1989.
- Jokojama, Minoru, sociolog a profesor kriminologie, univerzita Kokugakuin. Tokio, 10. ledna 1996.
- Kahane, rabbi Meir, bývalý poslanec Knesetu a vedoucí představitel izraelské strany Kach. Jeruzalém, 18. ledna 1989.
- Kamal, Muhammad, student Islámské univerzity v Gaze a stoupenec hnutí Hamás. Gaza, 1. března 1998.

Kamuro, Secufumi, generální tajemník tokijské kanceláře hnutí Agonšů. Tokio, 10. ledna 1996.

Kaurová, Surdžit, prezidentka dillíské pobočky Ženské Akali Dal (Mannova skupina). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.

Lamba, Navnit, knihovník při Bhai Vir Singh Sadan. Dillí, 9. ledna 1991.

Lerner, Joel, ředitel Sanhedrinského institutu. Jeruzalém, 20. ledna 1989, 17. srpna 1995, 2. března 1998 a 3. března 1998.

Levinger, rabbi Moše, vedoucí představitel hnutí Guš Emunim. Jeruzalém, 16. ledna 1989.

Mann, Simrandžit Singh, bývalý poslanec parlamentu a vedoucí představitel strany Akali Dal (Mannova frankce). Čandigarh, Paňdžáb, 4. srpna 1996.

Marzel, Baruch, obyvatel osady Kalpat Arba, Hebron. Jeruzalém, 17. ledna 1989.

Miller, Davy (rozhovor), stoupenec strany Sinn Féin. Belfast, Severní Irsko, 30. července 1998.

Muraoka, Tacuko, generální tajemník tokijské kanceláře hnutí Óm šinrikjó. Aojama, Tokio, 13. ledna 1996.

Nakamura, Takeši (pseudonym bývalého člena hnutí Óm šinrikjó). Tokio, 12. ledna 1996. (V angličtině i japonštině; s překladem mi vypomohli profesor Susumu Šimazono a Amy Arakaneová).

Narang, Surdžit Singh, profesor politologie na Univerzitě Guru Nánaka Déva. Amritsar, Paňdžáb, 11. ledna 1991.

Pandher, Sarabdzit, hlavní korespondent listu *The Hindu*. Džammú, Indie, 19. ledna 1998.

Puri, Hariš, profesor politologie na Univerzitě Guru Nánaka Déva v Amritsaru. Dillí, 10. ledna 1991. Amritsar, Paňdžáb, 11. ledna 1991, 20. května 1993 a 20. ledna 1998.

Rabinová, Leah (rozhovor), vdova po bývalém ministerském předsedovi Izraele Jicchaku Rabinovi. Tel Aviv, 2. března 1998.

Radžagopal, Hari, zaměstnanec kanceláře strany Bháratija Džanata. Dillí, 9. ledna 1991.

Ragi, Daršan Singh, bývalý džatedar, Akal Takhat. Bhai Vir Singh Sadan, Dillí, 13. ledna 1991.

Rantísi, doktor Abdal Aziz, spoluzakladatel a politický předák hnutí Hamás. Chán Júnis, Gaza, 1. března 1998.

Rey, Roy (rozhovor), pracovník Svobodného presbyteriánského kostela mučedníků (Martyrs Memorial Free Presbyterian Church). Belfast, Severní Irsko, 30. července 1998.

Ron, Jochaj, strážný u Goldsteinova památníku, osada Kirjat Arba. Hebron, 18. srpna 1995.

Salameh, Šejch, duchovní učitel při mešitě al-Nur. Káhira, 28. května 1990.

Salem, Mohammed Elmisihi, profesor pedagogické psychologie, univerzita Al Azhar. Káhira, 27. května 1990.

Salomon, Geršom, vedoucí představitel skupiny „Věrní Chrámové hory“. Jeruzalém, 25. května 1990.

Sechon, Kuldip Singh, právník specializující se na sikhské přistěhovalce. Berkeley, 1. června 1996.

Shohdyová, Nancy A., ředitelka pro styk s veřejností a ekumenické vztahy, Koptská ortodoxní církev. Káhira, 28. května 1990.

Schleiffer, Abdalláh, ředitel Centra komunikací při Americké univerzitě. Káhira, 7. ledna 1989.

Singh, dr. Amrik, člen Celoidnické sikhské studentské federace (skupina Mehta-Čawla). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.

Singh, Bhagwan, mulgranthi (hlavní předsedající bohoslužbám), Zlatý chrám. Amritsar, Paňdžáb, 11. ledna 1991.

Singh, Daršan, profesor a vedoucí katedry studia života a díla Guru Nánaka na Paňdžábské univerzitě. Čandigarh, Paňdžáb, 2. srpna 1996.

Singh, Džasvinder, člen dillíské pobočky Celoidnické sikhské studentské federace (skupina Mehta-Čawla). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.

Singh, Gurmit, prezident dillíské pobočky Celoidnické sikhské studentské federace (skupina Mehta-Čawla). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991. (V angličtině a paňdžábštině.)

Singh, Gurnam, profesor politologie, Univerzita Guru Nánaka Déva. Amritsar, Paňdžáb, 11. ledna 1991.

Singh, Harbinder, generální tajemník dillíské pobočky Celoidnické sikhské studentské federace (skupina Mehta-Čawla). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991. (V angličtině a paňdžábštině.)

Singh, Harčarand, bývalý džatedar Zlatého chrámu. Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991.

Singh, Hardžap, člen Rady amritsarského městského sdružení a bratr Kanwardžita Singha, v letech 1987–1989 velitele Chálistánské zvláštní jednotky. Vesnice Sultanwind, Amritsar, Paňdžáb, 20. ledna 1998. (V angličtině a paňdžábštině. Rozhovor probíhal s pomocí Hariše Puriho, Harbhadžana Singha a Ramindera Bira Singha.)

Singh, Jašwant Pal, vedoucí dillíské pobočky Celoidnické sikhské studentské federace (skupina Mehta-Čawla). Rakabgandž Gurdwara, Dillí, 13. ledna 1991. (V angličtině a paňdžábštině.)

Singh, Mohinder, ředitel Národního institutu paňdžábských studií. Bhai Vir Singh Sadan, Dillí, 9. ledna 1991.

Singh, Narinder, generálmajor indické armády ve výslužbě. Čandigarh, Paňdžáb, 3. srpna 1996.

Singh, Ramander Bir, výzkumný asistent, Univerzita Guru Nánaka Déva. Amritsar, Paňdžáb, 20. ledna 1998.

Singh, Sohan, vedoucí představitel Panthického výboru Sohona Singha. Mohalli, Paňdžáb, 3. srpna 1996.

Sutel, Seth, korespondent agentury Associated Press. Tokio, 9. ledna 1996.

- Šiha, Abdul Hamid, profesor dar el Alum, Káhirska univerzita. Káhira, 27. května 1990.
- Šimada, Hiromi, bývalý profesor religionistiky. Tokio, 10. ledna 1996.
- Šitta, Ibráhím Dasuqi, profesor perské literatury, Káhirska univerzita. Káhira, 10. ledna 1989 a 11. ledna 1989.
- Tomoko (příjmení neuvedeno), spoluvedoucí knihkupectví Satian při Óm šinrikjó. Šibuja, Tokio, 11. ledna 1996.
- Zamlot, Saleh, předák studentské skupiny hnutí Fatah, Organizace pro osvobození Palestiny. Univerzita Al Azhar, Káhira, 27. května 1990.
- Zilberman, Ifrah, badatel při Hebrejské univerzitě. Jeruzalém, 18. ledna 1989 a 25. května 1990.

BIBLIOGRAFIE

Náboženství a násilí

- Aho, James. *This Thing of Darkness: A Sociology of the Enemy*. Seattle: University of Washington Press, 1994.
- Audi, Robert, and Nicholas Wolterstorff. *Religion in the Public Square: The Place of Religious Convictions in Political Debate*. New York: Rowman and Littlefield, 1997.
- Barkun, Michael, ed. *Millennialism and Violence*. London: Frank Cass, 1996.
- Bataille, Georges. *Erotism: Death and Sensuality*. San Francisco: City Light Books, 1986. (Translated from 1957 French edition by Mary Dalwood.)
- *Theory of Religion*. New York: Zone Books, 1992. (Translated from the 1973 French edition by Robert Hurley.)
- Baudrillard, Jean. *The Transparency of Evil: Essays on the Extreme Phenomena*. London: Verso, 1993. (Translated from the 1990 French edition by James Benedict.)
- Bell, Catherine M. *Ritual. Theory, Ritual Practice*. New York: Oxford University Press, 1993.
- Bloch, Maurice. *Prey into Hunter: The Politics of Religious Experience*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Bourdieu, Pierre. *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991. (Translated from the 1982 French edition by Gino Raymond and Matthew Adamson; edited by John B. Thompson.)
- *Outline of a Theory of Practice*. New York: Cambridge University Press, 1977. (Translated from the 1972 French edition by Richard Nice.)
- Bourdieu, Pierre and Loic J. D. Wacquant. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.
- Brass, Paul R. *Theft of an Idol: Text and Context in the Representation of Collective Violence*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997.
- Brown, Robert McAfee. *Religion and Violence*. 2nd ed. Philadelphia: Westminster Press, 1987.

REJSTŘÍK

- Abouhalima (Abú Halíma),
 Mahmúd 34, 86–94, 96–98, 113,
 114, 160, 166–167, 181, 185–186,
 191, 230, 240, 261, 264, 277
 – a Afghánistán 93–94, 319
 – a náboženský nacionalismus
 268, 280–282, 304
 – a útok proti Světovému
 obchodnímu středisku 88–98,
 247, 318
 – a vynález nepřítele 91–92, 226,
 227–228, 233
 Adams, Gerry 60–62, 266–267,
 301
 Afghánistán 93–95, 240, 249,
 268, 270, 277–278, 290–291,
 296, 319
 Agentura pro alkohol, tabák
 a střelné zbraně (ATF) 57,
 166–167
 Agonšú 142, 275
 Aho, James 33, 196, 218
 Air India, výbuch na palubě
 letadla 158, 169, 185, 327
 Ajódhja, zničení mešity 115, 129,
 172, 338–339
 Akali, strana 120, 122–124, 126,
 257, 338–339
 Akali Dal 130, 131
 Alžírsko, militanti 170, 175, 226,
 242–244, 249, 286, 291, 303
 ambasády, útoky na 87–88, 186,
 188, 228, 265
 Amir, Jigal 31, 69–70, 72–74, 79,
 82, 83, 162
 antiamerikanismus 96, 219,
 222–223, 227–232, 279
 antiarabský aktivismus 82, 85,
 222–223, 260
 antisemitismus 80, 222
 – a hnutí Křesťanská totožnost
 54–60, 177, 196–197, 221–222,
 225, 244
 – a hnutí Óm šinrikjó 144,
 219–220, 231
 Arafát, Jásir 108, 174, 252, 260,
 279
 – a mírový proces 69, 70, 72, 199,
 264, 268, 297, 298, 301
 – a sekulární stát 106, 268, 270
 Árijské národy 55–58, 184, 221,
 239, 268, 270
 – a hnutí Křesťanská totožnost
 53–54, 190
 – a Richard Butler 58, 225, 256,
 268
 Armagedon 221
 – a hnutí Óm šinrikjó 143, 144–147,
 151, 178, 179, 195, 219
 Asahara, Šókó 137–152, 178–179,
 275, 282, 293
 – a kosmická válka 195, 208, 269
 – a vynález nepřítele 219–220, 231
 – jako kristovská postava 142,
 147, 238
 Atta, Muhammad 30, 162, 167

159, 169, 225, 265–266

Ayyad (Ajjád), Nidál 95–96, 247

- Babbar Chalsa 116, 121
 „bahno“ 221, 224, 252
 Barrett, James 42, 178, 213
Bhagavadgíta 128, 203, 332
 Bháratija Džanata (BJP), strana
 120, 123, 129, 191, 258, 259, 331
 Bhindranwale, Džarnail Singh
 131–133, 198–199, 257–258
 – a kosmická válka 120–121, 191,
 244–245
 – a mučednictví 120–121, 212, 213
 – a náboženský nacionalismus
 278, 281–282, 286
 – a ospravedlnění násilí 125–126,
 131–133, 323
 – a vynález nepřítele 220, 224, 225
 Bhindranwalovi tygři 116, 121, 127
 Bible (viz také Starý zákon,
 Nový zákon) 40, 44–48, 189,
 201, 221, 252
 Bible, hebrejská 83, 202–203, 205,
 214
 bin Ládín, Usáma 87, 88, 94, 97,
 160, 168, 185, 188, 213–214,
 227–228, 232, 240, 245, 270,
 277–278, 281–282
 – a kosmická válka 31–32, 189,
 198, 289–291
 – a teroristické útoky z 11. září
 87, 223, 272, 291
 Bourdieu, Pierre 33, 163, 187, 266,
 282, 284
 Bray, Michael 58–59, 176–178,
 180, 199–200, 213, 220–221,
 253, 265–268, 274, 285, 295
 – a kosmická válka 53, 59–60,
 190, 193–195
 – a náboženský nacionalismus
 50–51, 267–268

40–45, 48, 253, 311

- a symbolické zmocnění 239,
 265–267
 – a teologie obnovy 48–52
 Britton, John 30, 42, 44, 51, 178,
 213
 buddhismus 136, 138, 140, 275, 302
 – a ospravedlnění násilí 147–152
 – a Šókó Asahara 142, 144
 Bush, George W. 188, 230, 289, 292
 Butler, Richard 58, 200–201, 221,
 225, 256, 268, 275, 281
 Casanova, José 287, 298
 CIA 95, 144, 291
 Clintonova administrativa 42, 43,
 221
 Crenshawová, Marta 33, 160, 263
Čas zabíjet (Bray) 42, 52, 311
 Dal Chalsa 131, 202
 Davidovská větev, sekta 166, 173,
 285, 293
 delegitimizace 224, 232–234, 288
 Demokratická unionistická strana
 (DUP) 64–65
 démonizace 219
 divadlo teroru 155–187
 Durkheim, Émile 25, 215–216
 Džamá'at islámija 87, 92, 94, 113,
 277
 al-Džazíra 187, 270, 272, 291
 džihád 110–112, 191, 202, 206
 Egypt 87–88, 92, 96, 106, 112, 170,
 229, 231
 elektronická média 183, 245
 Elohim City, tábořiště 53, 55, 57,
 173–174, 262
 „e-mailové národnosti“ 245

REJSTŘÍK

- Abouhalima (Abú Halíma),
Mahmúd 34, 86–94, 96–98, 113,
114, 160, 166–167, 181, 185–186,
191, 230, 240, 261, 264, 277
– a Afghánistán 93–94, 319
– a náboženský nacionalismus
268, 280–282, 304
– a útok proti Světovému
obchodnímu středisku 88–98,
247, 318
– a vynález nepřítele 91–92, 226,
227–228, 233
- Adams, Gerry 60–62, 266–267,
301
- Afghánistán 93–95, 240, 249,
268, 270, 277–278, 290–291,
296, 319
- Agentura pro alkohol, tabák
a střelné zbraně (ATF) 57,
166–167
- Agonšú 142, 275
- Aho, James 33, 196, 218
- Air India, výbuch na palubě
letadla 158, 169, 185, 327
- Ajódhja, zničení mešity 115, 129,
172, 338–339
- Akali, strana 120, 122–124, 126,
257, 338–339
- Akali Dal 130, 131
- ALŽírsko, militanti 170, 175, 226,
242–244, 249, 286, 291, 303
- ambasády, útoky na 87–88, 186,
188, 228, 265
- Amir, Jigal 31, 69–70, 72–74, 79,
82, 83, 162
- antiamerikanismus 96, 219,
222–223, 227–232, 279
- antiarabský aktivismus 82, 85,
222–223, 260
- antisemitismus 80, 222
– a hnutí Křesťanská totožnost
54–60, 177, 196–197, 221–222,
225, 244
– a hnutí Óm šinrikjó 144,
219–220, 231
- Arafát, Jásir 108, 174, 252, 260,
279
– a mírový proces 69, 70, 72, 199,
264, 268, 297, 298, 301
– a sekulární stát 106, 268, 270
- Árijské národy 55–58, 184, 221,
239, 268, 270
- a hnutí Křesťanská totožnost
53–54, 190
– a Richard Butler 58, 225, 256,
268
- Armagedon 221
– a hnutí Óm šinrikjó 143, 144–147,
151, 178, 179, 195, 219
- Asahara, Šókó 137–152, 178–179,
275, 282, 293
– a kosmická válka 195, 208, 269
– a vynález nepřítele 219–220, 231
– jako kristovská postava 142,
147, 238
- Atta, Muhammad 30, 162, 167

- autobusy, útoky na 100–101, 120,
159, 169, 223, 285–286
- Ayyad (Ajjád), Nidál 95–96, 247
– a protiinterrupční aktivismus
40–45, 48, 253, 311
– a symbolické zmocnění 239,
265–267
– a teologie obnovy 48–52
- Britton, John 30, 42, 44, 51, 178,
213
- buddhismus 136, 138, 140, 275, 302
– a ospravedlnění násilí 147–152
– a Šókó Asahara 142, 144
- Bush, George W. 188, 230, 289, 292
- Butler, Richard 58, 200–201, 221,
225, 256, 268, 275, 281
- Casanova, José 287, 298
- CIA 95, 144, 291
- Clintonova administrativa 42, 43,
221
- Crenshawová, Marta 33, 160, 263
- Čas zabíjet (Bray) 42, 52, 311
- Dal Chalsa 131, 202
- Davidovská větev, sekta 166, 173,
285, 293
- delegitimizace 224, 232–234, 288
- Demokratická unionistická strana
(DUP) 64–65
- démonizace 219
- divadlo teroru 155–187
- Durkheim, Émile 25, 215–216
- Džamá'at islámija 87, 92, 94, 113,
277
- al-Džazíra 187, 270, 272, 291
- džihád 110–112, 191, 202, 206
- Egypt 87–88, 92, 96, 106, 112, 170,
229, 231
- elektronická média 183, 245
- Elohim City, tábořiště 53, 55, 57,
173–174, 262
- „e-mailové národnosti“ 245
- a protiinterrupční aktivismus
40–45, 48, 253, 311
– a symbolické zmocnění 239,
265–267
– a teologie obnovy 48–52
- Babbar Chalsa 116, 121
- „bahno“ 221, 224, 252
- Barrett, James 42, 178, 213
- Bhagavadgíta* 128, 203, 332
- Bháratiya Džanata (BJP), strana
120, 123, 129, 191, 258, 259, 331
- Bhindranwale, Džarnail Singh
131–133, 198–199, 257–258
– a kosmická válka 120–121, 191,
244–245
– a mučednictví 120–121, 212, 213
– a náboženský nacionalismus
278, 281–282, 286
– a ospravedlnění násilí 125–126,
131–133, 323
– a vynález nepřítele 220, 224, 225
- Bhindranwalovi tygři 116, 121, 127
- Bible (viz také Starý zákon,
Nový zákon) 40, 44–48, 189,
201, 221, 252
- Bible, hebrejská 83, 202–203, 205,
214
- bin Ládín, Usáma 87, 88, 94, 97,
160, 168, 185, 188, 213–214,
227–228, 232, 240, 245, 270,
277–278, 281–282
– a kosmická válka 31–32, 189,
198, 289–291
– a teroristické útoky z 11. září
87, 223, 272, 291
- Bourdieu, Pierre 33, 163, 187, 266,
282, 284
- Bray, Michael 58–59, 176–178,
180, 199–200, 213, 220–221,
253, 265–268, 274, 285, 295
– a kosmická válka 53, 59–60,
190, 193–195
– a náboženský nacionalismus
50–51, 267–268

- Eskin, Avigdor 74, 260
eucharistie 205, 214
- Falúdzí, Imád 104, 319
- Falwell, Jerry 48, 260
- Farag, Abd as-Salám 111–114, 191, 320–321
- fatwa 107, 188, 213, 228
- Fawkes, Guy 250, 255
- FBI 80, 82, 86, 97, 166, 246
- Foda, Farag 95
- Freemanovo tábořiště 53, 55, 262
- Fronta islámské spásy 87, 175, 226, 286, 303
- Furrow, Bufford 31, 53, 58
- Gándhí, Móhandás 128–129, 200, 259
- Gándhí, Radžív 124, 247, 257
- Gándhiová, Indíra 121, 124, 131–132, 220
- a Bhindranwale 121, 212, 220
- atentát na 34, 116–117, 152, 226, 240, 244, 257
- Gaza 28, 78, 99, 100, 101, 103–109, 212, 277, 279, 285, 296, 298
- Geertz, Clifford 33, 180
- Girard, René 215, 216, 265, 299
- globalizace 10, 152, 183–184, 186–187, 230, 279, 284–285
- globální diaspora 245–246, 337
- Godse, Nathuram 200, 331
- Goldstein, Baruch 74–78, 80–81, 103, 171, 174–175, 222, 226–227, 238, 241, 265, 267
- a jeho mučednictví 75–79, 212–213
- a kosmická válka 190, 198, 208
- a kultura násilí 30, 69, 79–81, 84–86
- a masakr v Hrobce patriarchů 27, 30, 75, 171, 241
- Graham, Billy 43, 225
- gurdwary 130, 205, 278
- Guš Emunim, hnutí 77, 79
- Habermas, Jürgen 282
- Hamás 72, 85, 98–109, 111, 113, 157, 169, 175, 211–214, 218, 223, 226, 229, 231–232, 237, 250–251, 256, 270, 285–286, 292
- a jeho obecnost 184, 276–277, 279
- a kosmická válka 192, 198–199, 211
- a mírový proces 295–298, 306
- a náboženský nacionalismus 268–274
- a symbolické zmocnění 241–242, 264–266
- a veřejné představování násilí 87, 159
- Hartley, Tom 34, 60–62, 66–68
- Hayden Lake, Idaho 57, 221, 256
- Hill, Paul 49, 213, 266, 282
- a ospravedlnění násilí 44, 51–52, 176–178
- a symbolické zmocnění 243, 265
- a vražda Brittona a Barretta 30, 42, 262, 295, 311
- hinduismus 120, 121, 129, 132, 141–142, 144, 150
- hinduisté 115, 120, 128, 129, 132, 172, 244, 248, 265
- Hiramacu, Jasuo 139, 148
- Hirošima, atomový výbuch 24, 91, 143, 195, 227,
- Hitler, Adolf 43, 45, 80, 118, 174, 195
- Hizballáh 87, 218
- homofobie 50, 52–53, 193, 252–254, 258–260
- Horsley, Neal 184

- Hrobka patriarchů, masakr 171, 174–175, 190
- a Goldstein 27, 69, 74–78, 226–227, 267
- a kultury násilí 10, 81, 84, 85, 103
- Husajn, Saddám 198, 293
- hymny 202–203, 205
- Chálistánská osvobozenecá armáda 121
- Chálistánská zvláštní jednotka 116, 121, 126, 127, 212, 248, 263
- chálistánské hnutí 115–135, 240, 257–258, 269, 278
- „chlapi“ 135, 249, 250, 255
- Chomejní, ajatolláh 109, 191, 198, 229, 230, 252, 286
- Chrámová hora (Jeruzalém) 71, 172
- ikonografie, sikhská 129, 323
- indická policie 116, 117, 121, 122, 126, 240
- iniciační obřady 141–143, 256, 281
- internet 58, 171, 184, 229, 245, 258
- interrupční kliniky, útoky na 21, 39–45, 170, 176–178, 180, 184, 190, 193–194
- a Bray 40–45, 274
- a Hill 30, 42, 52, 262, 265, 311
- a ospravedlnění násilí 28, 48, 59–60
- a symbolické zmocnění 251, 265, 266
- Intifáda 106, 111, 198
- Irská republikánská armáda (IRA) 62, 63, 66, 67, 157, 266, 267, 301
- irský konflikt 39, 60–68, 156–157, 207, 263, 264, 297, 303
- irští katolíci 60–68, 156, 157, 220, 226, 248, 297
- irští protestanti 60–68, 156, 157, 162, 190, 220, 225, 263, 315
- islám 32, 75, 86, 92, 93, 96, 103, 105–106, 109–114, 148, 159, 181, 191, 198–199, 205–207, 230, 237, 268–270, 277, 280–281, 299–300
- islámští militanti 87–114, 184, 246–247, 277
- Jásín, Ahmad 101, 104–107, 111, 191, 198, 286
- Ježíš Kristus 50, 55, 65, 179, 203–205, 217, 219
- a mučednictví 211, 214
- a násilí 46, 312
- Kaczynski, Theodore 31, 183, 309
- Kahane, Meir 27, 77, 79–86, 226, 262, 263
- a kosmická válka 190, 194, 234
- a ospravedlnění násilí 79–86, 317
- atentát na 74, 88, 95, 109
- Kach, politická strana 77, 79–86, 194, 222, 227, 285
- al-Káida 22, 30–32, 97, 164, 185, 198, 227–228, 263, 277–279, 282
- a její obecnost 186–187, 279
- a útoky z 11. září 160, 162, 277–278, 290–292
- Kalvín, Jan 49, 62, 65, 315
- Kasumigaseki, stanice metra 136–137, 145–146, 170, 180
- kašmírské separatistické hnutí 115, 123, 156
- katolíci, viz irští katolíci, římsko-katolická církev
- katolická kultura 61–62, 66–67
- Kirjat Arba 27, 30, 75–77, 79, 82
- kolonialismus 130, 230, 259, 286

- konspirační teorie 117
 – a Křesťanská totožnost 54–60, 144, 194–197
 – a Óm šinrikjó 144, 147, 219, 231
 Korán 93, 105, 109, 110, 112
 kosmická válka 10, 29, 35, 59, 188–209, 211–218, 218–236, 237–271, 272–273, 283, 289, 297–300, 307
 – a Křesťanská totožnost 196–197, 200
 – a Meir Kahane 84, 190
 – a mírové urovnání 296–299, 302–303
 – a Óm šinrikjó 151, 191–192, 194, 195
 – veliké scénáře 189–190, 192–200, 219
 Kosmoteistické společenství 54, 55, 291
 krize důvěry 233, 260
 krize legitimacy 233, 282
 Křesťanská církev Ježíše Krista 56, 281
 Křesťanská totožnost, hnutí 33, 53–59, 173–174, 184, 221–222, 224, 225, 239–240, 243–244, 252, 253, 256, 262, 278, 285
 – a konspirační teorie 54–59, 144, 196–197
 – a kosmická válka 18, 59, 189, 196–197, 199–201, 207
 – a náboženský nacionalismus 52–53, 267, 281
 – a vynález nepřítele 65, 210–211
 křesťanští militanti 31, 32, 39–68
 Kuk, Avraham Jicchak ha-Kohen 81
 kultury násilí 9, 30–35, 242, 262, 272, 274, 275, 279, 280, 301, 305
 – a islámští militanti 87–114, 184
 – a křesťanští militanti 32–68
 – a Óm šinrikjó 136–152
 – a sikhské separatistické hnutí 115–135
 – a židovští militanti 69–86
 Lerner, Joel 34, 70–74, 76–77, 79, 86, 234
 – a náboženský nacionalismus 69–70, 276, 282
 – a sekularismus 199, 267
 liberálové 55, 197, 225, 259, 275
 Lockerbie, Skotsko 169, 185, 292, 294
Mahábhárata 128, 191, 202, 203
Mahávamsa 202, 203
 al-Mahgúb, Rifaat 95, 226
 Mahmoodová, Cynthia Kepley 33, 134, 248, 256, 265
 Mann, Simrandžit Singh 34, 117–120, 124–126, 134–135, 240
 Matthews, Robert 54, 58, 189, 221
 Maudúdí, Maulana Abú'l-Alá 112, 113, 321
 McVeigh, Timothy 52–55, 90, 166–167, 173–174, 210, 239–240, 243, 256, 261, 266, 281–282, 328
 – a hnutí Křesťanská totožnost 31, 57–58
 – a *Turnerovy deníky* 54–55, 190, 197, 223, 276, 281, 295, 313
 meditace 141, 143
 mesianistický sionismus 71, 77, 80–82
 milénium 50, 151–152, 178–179
 mimetická touha 215–216, 265
 Mubáarak, Husní 92, 95, 96, 226, 229, 231, 268
 mučedníci 211–218
 – palestínští 98–100, 102–104, 107–109, 249
 – sikhští 116, 120, 121, 125–131, 205

- mučení 47, 116–120, 127
 mudžáhidové 94, 123, 240
 muslimové v Indii 115, 123, 128–130, 172
 muslimské duchovenstvo 113, 277, 278, 299
 muslimští militanti 87–114, 184, 247–248
 náboženská válka 51–52, 65, 82–84, 123, 128, 132–133
 – a hnutí Hamás 104–106, 110–112
 – a křesťanská pravice 46–48, 188–189
 náboženský nacionalismus 261–271, 274–283, 283–288, 288–302, 302–308
 náboženský terorismus 22–30, 136, 138
 náboženský zákon 50–55, 267–267
 – a Bray 50–51, 267–268
 – biblický 50–55, 268
 – islámský 92, 268–269, 281
 – judaistický 82–83, 267, 276
 náboženství a násilí (viz také náboženský terorismus) 24–25, 35, 39, 45–47, 51–52, 65, 68, 83–84, 87, 102–103, 109–114, 115, 120–121, 125, 132–135, 148–151, 206–209, 215–218, 237–238, 272–274, 278, 286–288, 298–302
 nacionalismus (viz také náboženský nacionalismus) 151, 283, 284, 286
 – hinduistický 123, 128, 259
 – irský 60, 61, 66–67, 248
 – islámský 102, 104–105
 – izraelský 71, 80, 81, 82–83, 317
 – sikhský 98–135
 nacisté 43–45, 48, 80, 173, 194
 Nagasaki 24, 91, 143, 195
 Nakamura, Takeši (pseudonym) 34, 139–148, 150, 152, 179
 nenásilí 47, 109, 128, 133, 148
 nepřítel 218–236
 – Amerika jako 227–232
 – satanizace 232–236
 – vynález 218–227
 nervový plyn 136–137, 145, 151, 159, 178–179, 182, 185, 195
 ne-řád 203–204, 216–217, 224–225, 251, 254, 255, 282
 Netanjahu, Benjamin 69, 70, 74, 159
New York Times 84, 181, 182–183, 267
 Niebuhr, Reinhold 45–48, 305
 Nichols, Terry 90, 166, 239, 256
 Noble, Kerry 173, 174, 189, 243–244, 253, 254, 295
 North, Gary 49, 50–52, 313
 Nosair, As-Sajjid 85–86, 88, 95
 Nový zákon 40, 46, 144, 202
 oběť 212–219, 299
 Obranná akce, hnutí 41, 285
 odlidšťování nepřátel 218–227, 233
 odluka církve od státu 48–49, 55, 199, 279–280, 283
 odvetná protiteroristická opatření 288–295, 300–301
 Oklahoma City, bombový útok 165–168, 171–172, 173–174, 210, 223
 – a Abouhalima 90–92, 227
 – a kosmická válka 53–54, 197
 – obecenstvo 181, 184, 185–186, 295
 Oliverová, Anne Marie 34, 99, 107
 Omagh, bombový útok 60, 62, 157, 223, 297, 301

- Óm šinrikjó 30, 31–32, 158, 161, 170, 178, 182, 219, 231, 243, 262, 264, 269, 270, 278, 279, 281, 285
- a buddhismus 275, 281
 - a kosmická válka 151, 191, 194, 195
 - a tokijský útok nervovým plynem 136–152, 157, 292
- Operace Modrá hvězda 117, 119, 132, 257
- Oranžský řád 64, 162
- Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) 73, 104, 111
- Organizace spojených národů (OSN) 57, 59, 97, 187, 197, 285
- osady 27, 75–79, 104, 262, 285–286
- ospravedlnění 189, 192, 199–200, 241, 273
- buddhistická 147–152
 - hinduistická 128
 - islámská 109–114
 - křesťanská 40, 44, 45–52, 66–68, 311
 - mravní a teologická 207–209
 - sikhská 125–135
 - židovská 72–74, 79–86
- osvícenství 49, 252, 283–284, 287, 298, 303–304, 308
- pacifismus (viz také nenásilí) 45–47, 202
- Paisley, Ian 62–66, 68, 190, 207, 225, 226, 252, 263, 303, 315
- a delegitimizace 220, 233
- Pákistán 123, 130, 296
- Palestina 295–297, 306
- Palestinská samospráva 72, 73, 78, 79, 108–109, 241, 268, 298
- Palestinský konflikt 198, 292
- a kosmická válka 69–70, 198–199, 208, 209, 211
 - a mírové urovnání 290, 295–297, 306
 - a mírový proces 69–70, 72, 79, 199, 264, 277, 268
- Pan Am, let č. 103 169, 171, 185, 292, 294
- Parmenter, Denver 200–201, 222
- Pentagon, teroristický útok 87, 155, 156, 171, 223, 227–229, 245, 289
- Pierce, William 54–55, 58, 251, 256, 259, 276, 281–282, 313
- politika a náboženství 49–52, 96, 101
- politika a terorismus 29, 33, 120, 159–161, 270–271, 287, 298–302
- polovojenská hnutí 53, 65, 123, 128, 184, 197, 218, 230, 239–240, 255, 275–276, 282
- ponížení 75–76, 261–262, 264, 282
- a kosmická válka 151, 208, 211, 264
 - a okrajové postavení 237, 247
- postmodernismus 260, 283–288
- prorocství 136, 142–146, 147, 152, 178–179, 195, 196
- protestantské křesťanství 49, 61–62, 64–65, 68, 202–203, 263
- protiinterruptční aktivismus 40–45, 64, 177–178, 220–221
- a jeho ospravedlnění 48–49, 50–52, 59–60
 - a kosmická válka 190, 193–194
 - a zamýšlené obecenstvo 180–182, 184, 295
- Purim 75–76, 81, 174
- Qutb, Sajjid 112, 286
- Rabin, Jicchak 76, 288, 316
- a mírový proces 72, 199, 264, 301
 - atentát na 31, 34, 69–76, 83–84, 159, 162, 226–227, 241, 276

- ar-Rahmán, Umar Abd 109, 171, 194, 228–229, 246, 281, 286
 - a Abouhalima 88, 92–96, 185
 - a Džamá'at islámíja 92, 96, 106, 277
 - a sekularismus 96, 229
 - a symbolické zmocnění 240, 264
- ramadán 93, 103, 175, 176
- Rámájana 128, 191, 202, 203
- Rantisi, Abdal Aziz 34, 159, 292, 295–296
- a kosmická válka 199, 211, 274
 - a náboženský nacionalismus 270, 281
 - a ospravedlnění násilí 106–107, 111, 113
 - a sebevražedné mise hnutí Hamás 101–104, 213–214, 218
 - a vynález nepřítel 231–232, 233
- rasismus 221, 225, 243
- Robertson, Pat 48, 50, 260
- Ron, Jochaj 34, 76–78, 198
- Rudolph, Eric Robert 52–53, 188
- Ryder, půjčovna aut 165, 166, 246
- Řád 53, 54, 58, 221, 255
- římskokatolická církev 61, 66–67, 196
- a Bray 50, 268
 - a Paisley 220, 252, 315
- Sádát, Anwar 92, 95, 112, 226, 288, 321
- sakralizace 209, 232–233, 305
- Salameh (Saláma), Muhammad 95–96, 165, 246–247
- sarin, plyn 136–137, 145, 151, 157, 158, 170
- satanizace nepřátel 35, 57, 64–65, 218–227, 232–236, 272
- scénáře kosmické války 190, 192–200, 219
- sebevražedné atentáty 218, 248
- a hnutí Hamás 86, 98–109, 169, 218, 223, 233, 237, 238, 250–251, 256, 266, 285, 301
 - a sikhští militanti 115–119, 169, 240
- sekulární nacionalismus 87, 92–93, 283–284
- a Abouhalima 93–94, 97, 181
 - a Palestinci 102–106, 108, 111, 199, 269–270
 - a Spojené státy 48–51, 55, 59, 96, 199–200, 229–232, 265, 268
 - v Indii 117–123, 132, 220
 - v Izraeli 81–83, 84, 226–227, 252, 264, 267
- Shannonová, Rachele („Shelly“) 42, 177
- sikhské separatistické hnutí 115, 135, 169, 184, 194, 220, 247–248, 256–258, 269, 292
- a symbolické zmocnění 238, 240, 244–245, 263
- Singh, Beant, ministerský předseda 34, 115–118, 123, 125, 134–135, 162, 240, 244, 264
- Singh, Dilawar 116, 240, 244
- Singh, Narinder 135, 240
- Sinn Féin 15, 60–63, 66–67, 297, 301
- Skální dóm (Jeruzalém) 71, 72, 102, 105, 260
- Smith, Benjamin Nathaniel 58, 176, 189, 221, 252
- Smlouva, meč a paže Páně (CSA) 57, 173, 189, 244, 253, 262
- Sovětský svaz 231, 284–287, 289
- spravedlivá válka, doktrína 46–47, 51, 82–83, 176, 228
- Sprinzak, Ehud 34, 70, 72, 79, 80, 224, 232–233, 288, 317

- Srí Lanka 148–149, 202, 247, 302
 Starý zákon 40, 44, 51–52, 83, 176, 189
 státní terorismus 23, 91
 Strana islámské fronty 170, 249
 světónázory 25–30, 33–35, 70, 139, 200, 260, 280
 Světová církev Stvořitele 53, 189, 221, 276
 Světová rada církví 63, 225
 Světové obchodní středisko,
 bombový útok 85–86, 106, 109, 158, 160, 164–166, 245–247, 277
 – a Abouhalima 88–89, 91, 181, 233, 238, 266
 – a jeho obecnost 98, 181, 184–187
 – a následné soudní procesy 96–98, 185–186, 229
 Světové obchodní středisko,
 letecký útok 30, 98, 171–172, 184–187, 188, 245, 277, 278, 288–290
 – a bin Ládin 87, 223, 272
 – a veřejné představování násilí 87, 155–156, 160–162
 – a vynález nepřítele 227–228, 300
 Svobodná presbyteriánská církev 62–64
 symbolická válka 35, 200–209
 symbolické zmocnění 239–247, 247–261, 261–271
 – a kosmická válka 192–193, 201, 219
 – v kulturách násilí 35, 241–242
 Tálíbán 249, 277, 278, 290
 Tambiah, Stanley 148, 201, 202, 206, 219
 Tel Aviv, bombové útoky 86, 98, 100, 107, 157, 169, 266
 teokratické společnosti 49, 55, 65
 teologie nadvlády 48–49
 teologie obnovy 49–50, 64, 190
 – a kosmická válka 55, 58–60, 199, 208
 – a náboženský nacionalismus 267–268, 281
 – a ospravedlnění násilí 40, 49–50, 313
 teologie osvobození 46, 52
 „teroristé“ 26–28
 teroristické útoky 23–27, 90–92, 155–158, 160–164, 164–172, 173–180, 180–187
 – a delegitimizace 224, 232–234
 – a symbolické zmocnění 234–236, 247–249
 tichý teror 184, 263
 Tokio, útok nervovým plynem 34, 136–140, 140–147, 156–158, 161, 170, 180, 182, 185, 264, 275, 293
 – a kosmická válka 145–147, 178–179, 195
 třetí světová válka 143–145, 194–195
Turnerovy deníky (Pierce) 190, 197, 223, 251, 252, 255, 261, 276, 281
 – a McVeigh 53–55, 295, 313
 Ulsterská dobrovolnická jednotka 65, 113
 Unabomber 31, 182–183, 309
 válka proti terorismu 188, 288–308
 veřejné představování násilí 159–187, 189, 213–218, 238
 veřejné sdělovací prostředky 180–187, 220
 videonahrávky 58, 121, 245
 – Asahary 140, 143

- bin Ládin 223, 272, 291
 – sebevražedných útočníků z hnutí Hamás 98–100, 107, 212, 218, 238, 256, 272
 vnímání terorismu 163–164, 173, 180–187
 vykleštění 249, 251, 259
 Waco, Texas 43, 91, 166, 170, 173, 285, 293
 Wye River, jednání 69, 70, 285
 Yousef (Júsuf), Ramzí 88, 96, 97, 168, 238
 Záchranná akce 48, 265
 Zainteresovaní křesťané (*Concerned Christians*) 179
 „Zanedbaná povinnost“ (Farang) 111, 114, 320
 Západní břeh 73, 83–84, 229, 296, 298
 – a hnutí Hamás 99, 108, 212
 – a Judea 79, 83, 262
 – a osady 73, 74–78
 zbraně hromadného ničení 136, 138, 144, 146, 195, 243
 Zlatý chrám 119, 130–132, 226, 257, 263
 zpravodajská média 180–187
 Židovská obranná liga 80, 88
 židovsko-zednářské konspirační teorie 56, 57, 195
 židovští militanti 69–86, 190, 276, 285

OBSAH

Předmluva k přepracovanému vydání.....	9
Předmluva a poděkování	13

ÚVOD

KAPITOLA 1: Teror a Bůh.....	21
Význam náboženského terorismu	22
Proniknout do kultur násilí	30

KULTURY NÁSILÍ

KAPITOLA 2: Vojáci Kristovi	39
Mike Bray a bombové útoky proti interrupčním klinikám.....	40
Teologická ospravedlnění.....	45
Eric Robert Rudolph a Timothy McVeigh.....	52
Katořáci a protestanti v Belfastu	60
KAPITOLA 3: Sión zrazený	69
Joel Lerner a atentát na Jicchaka Rabina.....	70
Baruch Goldstein a jeho útok v Hrobce patriarchů	74
Meir Kahane a židovská ospravedlnění násilí	79
KAPITOLA 4: „Zanedbaná povinnost“ islámu.....	87
Mahmúd Abouhalima a výbuch ve Světovém obchodním středisku... 88	
Abdal Aziz Rantisi a sebevražedné mise hnutí Hamás.....	98
Moderní islámská ospravedlnění násilí.....	109

KAPITOLA 5: Meč sikhismu	115
Simrandžit Singh Mann a atentáty v Indii.....	118
Sikhská a hinduistická ospravedlnění násilí	125
KAPITOLA 6: Armagedon v tokijském metru	136
Takeši Nakamura a útok Óm šinrikjó	140
Lze buddhistické násilí ospravedlnit?.....	147

LOGIKA NÁBOŽENSKÉHO NÁSILÍ

KAPITOLA 7: Divadlo teroru.....	155
Násilí jako veřejné představení	159
Příprava jeviště.....	164
Čas zabíjet	173
Oslovit obecnost	180
KAPITOLA 8: Kosmická válka.....	188
Veliké scénáře.....	192
Symbolická válka	200
Když symboly začnou zabíjet.....	206
KAPITOLA 9: Mučedníci a démoni	210
Svátostné oběti	212
Vynález nepřátel	218
Amerika jako nepřítel.....	227
Satanizace a postupné zmocnění.....	232
KAPITOLA 10: Moc válečníků.....	237
Zmocnění lidí na okraji.....	239
Když chlapi házejí bomby	247
Boj za ustavení vlády Boží.....	261
KAPITOLA 11: Mysl Boží.....	272
Zmocnění náboženství.....	274
Postmoderní teror.....	283

Léčba násilí.....	288
Zničení násilí.....	289
Terorizace teroristů.....	293
Násilí vítězné.....	295
Oddělení náboženství od politiky.....	298
Uzdravení politiky náboženstvím.....	302
Poznámky.....	309
1. Teror a Bůh.....	309
2. Vojáci Kristovi.....	311
3. Sión zrazený.....	315
4. „Zanedbaná povinnost“ islámu.....	318
5. Meč sikhismu.....	321
6. Armagedon v tokijském metru.....	324
7. Divadlo teroru.....	326
8. Kosmická válka.....	329
9. Mučedníci a démoni.....	332
10. Moc válečníků.....	336
11. Mysl Boží.....	340
Rozhovory a korespondence.....	344
Bibliografie.....	349
Náboženství a násilí.....	349
Terorismus.....	353
Křesťanská hnutí ve Spojených státech a v Irsku.....	356
Židovští militanti.....	361
Muslimské skupiny.....	362
Sikhští separatisté.....	365
Japonská hnutí.....	368
Rejstřík.....	370

EDICE
POLITIKA A NÁBOŽENSTVÍ
3

MARK JUERGENSMEYER

TEROR V MYSLI BOŽÍ

Globální vzestup náboženského násilí

Z anglického originálu

Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence

přeložil Tomáš Suchomel

Odpovědný redaktor Jan Vybíral

Odborná spolupráce Luboš Kropáček

Jazyková redakce Veronika Ptáčková

Typografie a sazba Lenka Váchová

Obálka Zdeněk Granát

V roce 2007 vydalo jako svou 229. publikaci
Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK),

Venhudova 17, 614 00 Brno,

e-mail: cdk@cdk.cz, <http://www.cdk.cz>

Tisk Reprocentrum Blansko

1. vydání

Doporučená cena 349 Kč

ISBN 978-80-7325-109-3

Kompletní přehled publikací CDK a internetové knihkupectví
s 15%–25% slevou najdete na adrese: <http://www.cdk.cz>